

10. Mahmûd Sâmî el-Bârûdî ve Mehmet Akif Ersoy'un Şiirlerinde Piramitler¹**Emine DİREKLER²**

APA: Direkler, E. (2024). Mahmûd Sâmî el-Bârûdî ve Mehmet Akif Ersoy'un Şiirlerinde Piramitler. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (42), 133-158. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13968571>

Öz

Napolyon'un Mısır'ı işgalinden sonra Fransa'ya burslu olarak gönderilen Mısırlı öğrenciler orada sadece milliyetçilik kavramını tanınamışlar aynı zamanda içlerinde Arap milliyetçiliği filizlenerek ülkelerine döndüklerinde kendi tarihî ve kültürel geçmişlerinde mevcut olan güzellikleri araştırarak bunları anlatan eserler kaleme almışlardır. Sadece İslamî döneme ait değerlere değil, İslam öncesi kültürel değerlere de sahip çıkarak *firavunlar* ve *piramitler* gibi tarihî ve kültürel unsurlara özel bir önem atfetmeye başlamışlardır. Kaleme aldıkları edebî eserlerde, piramitlerin devasa boyutları, ihtişamlı mimarisi ve zaman karşısındaki dayanıklılığı, insanların ölümsüzlük ve sonsuzluk arayışı ile ilişkilendirilmiştir. Firavunların bu anıtsal yapıları, ölümden sonra yaşam inancıyla ölümsüzlüğe erişme amacı güderek inşa ettikleri, edebiyatta sıkça vurgulanan bir tema olarak öne çıkmaya başlamıştır. Bu eserler aracılığıyla, firavunların zamana karşı koyma çabaları ele alınmakta ve piramitler, insanın ölümsüzlüğe karşı duyduğu derin özlemin bir sembolü olarak değerlendirilmiştir. Piramitler, hem Arap hem de Arap olmayan pek çok şaire ilham kaynağı olarak şiirlerinde piramitlere karşı hissettikleri gururu ve kibri dile getirmişlerdir. Mısırlı Neo-Klasik şair Mahmûd Sâmî el-Bârûdî ve Mehmet Akif Ersoy da şiirlerinde piramitleri farklı açılardan ele alan şairlerdendir. Mahmûd Sâmî el-Bârûdî, *سئل جيزة الفيحاء من هرمى مصر (Gize'de Bulunan İki Piramide Sor)* adlı şiirinde, piramitlere övgüde bulunarak zamana meydan okuyuşlarını dile getirmektedir. Mehmet Akif Ersoy ise "*Firavun ile Yüz Yüze*" şiirinde, piramitlerin Allah'a meydan okuyan bir kibrin sonucu inşa edildiği, bu dünyada ölümsüzlüğe ulaşmanın imkânsız olduğu ve bu çabanın insanın aciziyetini yansıttığını vurgulamaktadır.

Anahtar kelimeler: Piramit, firavunculuk, neo-klasik, ölümsüzlük

¹ **Beyan (Tez/ Bildiri):** Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmaı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Benzerlik Raporu: Alındı – Turnitin, Oran: 7

Etik Şikayeti: editor@rumelide.com

Makale Türü: Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 12.07.2024-**Kabul Tarihi:** 20.10.2024-**Yayın Tarihi:** 21.10.2024; DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13968571>

Hakem Değerlendirmesi: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme 0000-0002-0987-8528

² Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya, Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları, Arap Dili ve Edebiyatları Anabilim Dalı / Dr. Ankara University, Faculty of Language and History Geography, Department of Oriental Languages and Literatures, Arabic Language and Literature (Ankara, Turkey), **eposta:** eminedirekler@gmail.com, **ORCID ID:** <https://orcid.org/0000-0002-0987-8528>, **ROR ID:** <https://ror.org/01wntqw50>, **ISNI:** [0000 0001 0940 9118](https://orcid.org/0000-0001-0940-9118), **Crossref Funder ID:** [100007613](https://orcid.org/100007613)

Pyramids in the Sâmi al-Barûdî and Mehmet Akif Ersoy³

Abstract

It is a well-known fact that the nationalism movements that spread rapidly in Europe after the French Revolution increased the interest in historical and cultural identity in Egypt as in many other countries. After Napoleon's invasion of Egypt, Egyptian students who were sent to France on scholarship not only learnt about the concept of nationalism, but also Arab nationalism sprouted in them. When they returned to their countries, they started to defend their own historical and cultural heritage by defending the principle of 'Egypt belongs to the Egyptians'. They began to attach special importance to historical and cultural elements such as pharaohs and pyramids, claiming not only the values of the Islamic period but also pre-Islamic cultural values. The gigantic dimensions, marvellous architecture and longevity of the pyramids are considered to be linked to people's longing for eternity and the search for immortality. The desire of the Pharaohs to achieve immortality has had an important place in literature for centuries. It is a well-known fact that the pyramids attracted the attention of many poets from both Arab and other nations and were discussed in their poems. In the poems *Ask the Two Pyramids in Gîze* by Mahmûd Sâmi al-Bârûdî and *Face to Face with pyramids* by Mehmet Akif Ersoy, the poets' perspectives on the pyramids, which have been fascinating and impressive structures for centuries, are compared. While al-Bârûdî draws attention to how the pyramids defy time, Ersoy implies that immortality is not possible in this world and emphasises the reader that this effort is a kind of helplessness.

Keywords: Pyramid, pharaonism, neo-klasic, immortality

³ **Statement (Thesis / Paper):** It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation process of this study and all the studies utilised are indicated in the bibliography.

Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.

Funding: No external funding was used to support this research.

Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.

Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.

Similarity Report: Received - Turnitin, Rate: 7

Ethics Complaint: editor@rumelide.com

Article Type: Research article, **Article Registration Date:** 12.07.2024-**Acceptance Date:** 20.10.2024-**Publication Date:** 21.10.2024; **DOI:** <https://doi.org/10.5281/zenodo.13968571>

Peer Review: Two External Referees / Double Blind

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Mısır'da Neo-klasik şiir ekolünün kurucusu olan Mahmûd Sâmî el-Bârûdî'nin "سل جيزة الفيحاء من هرمى مصر" (*Gîze'de Bulunan İki Piramide Sor*) adlı şiirinde ve Mehmet Akif Ersoy'un "Firavun ile Yüz Yüze" adlı şiirinde, şairlerin piramitlere bakış açılarını tespit ederek, iki şairin piramitlere dair görüşlerini karşılaştırmaktır. Bu bağlamda, el-Bârûdî'nin şiirinde, piramitlerin Mısır'ın tarihî ve kültürel mirasını temsil ettiği, zamana meydan okuyan semboller olarak değerlendirildiği ve modern Mısır kimliğinin oluşmasındaki rolü ele alınmaktadır. Aynı şekilde, Mehmet Akif Ersoy'un şiirinde, piramitlere ve Firavun dönemine dair eleştirileri ve bu eleştirilerin sebepleri irdelenmektedir. İki şairin şiirlerindeki benzerlikler ve farklılıklar, şiirlerinin tematik ve yapısal analizleriyle ortaya konmaktadır. Bu çalışma, Neo-klasik Arap şiiri ve modern Türk şiirindeki tarihsel ve kültürel referansların nasıl farklı şekillerde yorumlandığını ve bu yorumların şairlerin kendi toplumsal ve ideolojik bağlamlarında nasıl anlam kazandığını anlamaya katkı sağlaması temenni edilmektedir.

İki şairin eserlerinin tematik ve yapısal analizleri, onların tarihsel olaylara ve figürlere nasıl yaklaştıklarını, bu unsurları eserlerinde nasıl kullandıklarını ve bunların şairlerin ideolojik duruşlarına nasıl hizmet ettiğini ortaya konmaktadır. Bu süreçte, her iki şairin şiirlerinde tarihî ve kültürel referansların işlevi ve bu referansların şairlerin mesajlarını nasıl güçlendirdiği incelenmektedir. Farklı bakış açılarına sahip iki şair olan Mahmûd Sâmî el-Bârûdî ve Mehmet Akif Ersoy'un Piramitlerle ilgili kaleme aldıkları şiirleri karşılaştırarak edebiyatın ve düşüncenin çeşitliliğini ve zenginliğini göstermek bu çalışmanın amaçlarından biridir. Farklı kültürel, dinî, ideolojik veya tarihsel yapıları ele alan şairlerin eserlerini inceleyerek okuyucuya geniş bir perspektif sunmaktır.

Çalışmada Kullanılan Yöntem

Mahmûd Sâmî el-Bârûdî'nin "سل جيزة الفيحاء من هرمى مصر" (*Gîze'de Bulunan İki Piramide Sor*) adlı şiiri ile Mehmet Akif Ersoy'un "Firavun ile Yüz Yüze" adlı şiirinde Piramitlere dair iki şairin bakış açıları karşılaştırılırken şu yöntemlerden faydalanılmıştır.

1. Tema ve İçerik Analizi

Çalışmaya konu olan iki şiir, ele aldıkları ana tema ve işlemiş oldukları konular açısından incelenerek, hangi duygu, düşünce ve mesajları içerdikleri ortaya konmaktadır.

2. Kültürel ve Tarihsel Bağlam İncelemesi

Bu çalışmada, şiirlerin yazıldığı dönemin sosyal, kültürel ve tarihsel özelliklerini dikkate alarak şairlerin o dönemde nerede yer aldıklarını anlamaya çalışma gayreti gösterilmektedir. Mahmûd Sâmî el-Bârûdî ile ilgili olarak kültürel ve tarihsel bağlam incelemesi şu başlıklar altında yapılmaktadır:

Firavunlar Dönemi: Piramitler, özellikle Giza piramitleri, Firavunlar dönemi Mısır'ın en tanınmış yapılarıdır. Bu yapılar, Firavunların güç ve kudretini, aynı zamanda onların ölümsüzlük arayışını simgelemektedir.

Mühendislik ve Mimari Başarı: Piramitler, o dönemin mühendislik ve mimarî bilgisinin en üst düzey örneklerindedir. Yüzyıllar boyunca süren inşaları, antik Mısır'ın teknolojik ve bilimsel ilerlemesini de ortaya koymaktadır.

Osmanlı Egemenliği: el-Bârûdî'nin yaşadığı dönemde Mısır, Osmanlı İmparatorluğu'nun bir eyaleti olarak yönetilmekteydi. 19. yüzyılın sonlarında Mısır'da a yerel kimliği ve bağımsızlığı öne çıkaran hareketler artmış ve bunun bir sonucu olarak antik döneme ait tarihsel değerlere de önem verilmeye başlanmıştır. Bu durum, Mısırlı edebiyatçıları, kendi kimliğini ve tarihini vurgulayan eserler kaleme almaya sevk etmektedir.

Mehmet Akif Ersoy'un, Mısır'ın kadim medeniyetinin bir parçası olan Firavunlar dönemine yönelik yaptığı sorgulamalar, bu çalışmanın diğer bir odak noktasını oluşturmaktadır. Mehmet Akif, Firavunlar dönemine dair eleştirilerini, özellikle o dönemin insanlık ve ahlakî değerleri üzerindeki etkilerini sorgulayan bir perspektifle dile getirmektedir. Şiirlerinde sıkça rastlanan bu eleştiriler, onun İslamî değerler çerçevesinde medeniyet ve tarih değerlendirmesi yapmasına dayanmaktadır. Mehmet Akif'in tarihsel ve kültürel bağlamdaki eleştirilerinin arka planı incelenerek bu eleştirilerin, onun İslamî düşünce sistemi içinde nasıl bir yer bulduğu ortaya konulmaktadır. Akif'in, Firavunlar dönemi üzerinden yaptığı sorgulamalar, onun medeniyet anlayışının ve tarihsel olaylara bakış açısının bir yansıması olarak değerlendirilmektedir.

3. Karşılaştırmalı Analiz

Bir şiiri benzer temalara veya biçimlere sahip diğer şiirlerle karşılaştırmak yoluyla şiirin öne çıkan özelliklerini daha iyi anlamak mümkündür. Şiirler arasındaki benzerlikler ve farklılıklar, şairlerin kişisel ve kültürel kodlarını ve bu kodların eserlerine yansımalarını anlamak için önemlidir. Bu karşılaştırma, şiirlerin okuyucular üzerindeki algısını ve yorum çeşitliliğini anlamayı kolaylaştırmaktadır. Mahmûd Sâmi el-Bârûdî ve Mehmet Akif Ersoy'un piramitlere dair görüşlerini dile getirdikleri şiirler, onların edebî yaklaşımları ve yaşadıkları dönemlerin sosyo-kültürel dinamikleriyle şekillenmektedir. İki şairin piramitler hakkındaki düşünceleri, tarihî, dinî ve millî perspektifler üzerinden değerlendirilmektedir.

el-Bârûdî, Klasik şiir formuna sadık kalarak, piramitleri tarihî ve millî bir gurur kaynağı olarak işlerken, Mehmet Akif, toplumsal ve dinî eleştirilerle dolu mısralarında piramitleri adaletsizliğin ve insan sömürüsünün simgesi olarak değerlendirmektedir. Firavunların zulmüne karşı çıkarak, İslamî ve ahlakî değerleri ön plana çıkarmaktadır.

4. Eleştirel Perspektif

Çalışmanın konusunu teşkil eden iki şiirde, şairlerin eleştirel bakış açıları incelenmekte ve bu eleştirilerin gerekçeleri ortaya konmaktadır. Mahmûd Sâmi el-Bârûdî ve Mehmet Akif Ersoy tarafından kaleme alınan her iki şiirde de mevcut olan bir takım eleştiriler ve bu eleştirilerin kimlere yapıldığı incelenmektedir. el-Bârûdî, eleştirilerini tarihî ve kültürel değerlerinin önemli bir parçası olan Piramitleri gereği gibi koruyamayan Mısır halkına yaparken, Mehmet Akif ise eleştirisini **insan emeğinin sömürüsü**, baskıcı ve otoriter idarecilerin hazin sonu noktasında yapmaktadır. Ona göre piramitler, Firavunların zulmünü ve halk üzerindeki baskılarını gösteren birer sembolüdür. Mehmet Akif, İslamî değerlere olan bağlılığı nedeniyle piramitleri ve Firavunları eleştirel bir gözle değerlendirmektedir. O, Mısır'ın antik dönemdeki despotizm ve insan hakları ihlallerini İslamî bir bakış açısıyla eleştirmektedir.

5. Yorumlama ve Değerlendirme

el-Bârûdî'nin millî duygularının temeli, Mısır'ın zengin tarihî geçmişi ve kültürel mirası iken, Mehmet Akif'in duyguları daha çok İslamî değerlere dayanmaktadır. Bu farklı yaklaşımlar, iki şairin topluma ve

tarihe bakış açılarını önemli ölçüde etkilemektedir. el-Bârûdî'nin millî duyguları, onun tarihî ve kültürel miras üzerinden topluma seslenmesini sağlarken, Mehmet Akif'in dinî duyguları, İslamî değerler üzerinden toplumsal eleştirilerde bulunmasına olanak tanımaktadır. Bu bağlamda, el-Bârûdî ve Mehmet Akif'in toplumsal ve kültürel meseleleri ele alış biçimleri, onların tarihî ve ideolojik arka planlarına dayanan derin farklılıklar göstermektedir. Bu inceleme, her iki şairin de kendi toplumsal ve ideolojik bağlamlarında nasıl anlam kazandığını ve bu bağlamların onların eserlerine nasıl yansıdığını anlamaya yönelik önemli bir katkı sağlayacaktır.

Giriş

Napolyon'un Mısır'ı işgali, Mısır toplumunun sosyal ve kültürel yapısında köklü değişikliklere yol açarak, ülkenin Batı'ya açılmasına ve modernleşme sürecine girmesine fırsat vermiştir. Bu etkileşim, Mısır'ın eğitim ve kültür alanlarında önemli yeniliklerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamış ve uzun vadede ülkenin modernleşme çabalarına büyük katkı sağlamıştır. Napolyon'un Mısır'ı işgalinin ardından, Mısır toplumunun Fransız kültürü ile yoğun etkileşimi, eğitim ve kültür alanlarında birçok yenilik ve reformun ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Napolyon'un 1798'deki işgali, Mısır'da sadece askerî ve siyasi değil, aynı zamanda bilimsel ve kültürel bir dönüşümün de kapılarını aralamıştır. Fransız işgal kuvvetleri, Mısır'a beraberlerinde bilim insanları ve entelektüeller getirerek, Mısır halkının modern bilimleri ve teknikleri tanınmasına katkı sağlamışlardır. Bu durum, Mısır'da yeni eğitim kurumlarının açılmasını ve mevcut eğitim kurumlarının modernize edilerek geliştirilmesini mümkün kılmıştır. Özellikle Fransız eğitim sistemi örnek alınarak yapılan reformlar, Mısır'da modern eğitimin temellerinin atılmasına yol açmıştır. Fransızların getirdiği matbaalar ve yayımladıkları gazete ve dergiler sayesinde, Mısır'da basın ve yayıncılık alanında önemli bir gelişme kaydedilmiştir. Ayrıca, Fransız kültürü etkisini, sanat, edebiyat ve mimari de göstermiştir. Bu dönemde birçok Mısırlı, Avrupa'daki eğitim ve kültürel faaliyetlere katılma fırsatı bulmuş, ülkelerine döndüklerinde ise elde ettikleri bilgileri ve görmüş oldukları yenilikleri Mısır'da uygulamaya başlamışlardır. Şevkî Dayf'ın ifadesine göre, "1798 yılında Mısır'da Napolyon komutasında Fransız işgali gerçekleşti. Fransızlar, Mısır'da üç yıl boyunca kaldılar ve bu süre zarfında Mısır halkı ile işgalciler arasında zorlu bir mücadele yaşandı. Bu kararlı direniş, Mısırlıların milliyetçilik duygularının güçlenmesine ve kendi ülkelerini yönetme konusunda derin bir bilinç oluşturmaya katkı sağladı. Mısır halkı, bu işgal sayesinde Avrupalıların yaşam tarzının bazı yönlerini tanıma ve anlama fırsatı buldu" (Dayf,1921: 12).

Mısırlılar, dünyadaki gelişmelere ayak uydurabilmek amacıyla Avrupa kültürüne yönelmenin gerekliliğine inanmışlar ve bu doğrultuda Fransa'ya birçok burslu öğrenci göndermişlerdir. Bu öğrencilere Fransız toplumunu ve edebiyatını tanıma ve yakından takip etme imkânı sağlanmıştır. Fransa'da bir süre eğitim gören bu öğrenciler, Fransız İhtilali ile ortaya çıkan milliyetçilik, hürriyet, eşitlik gibi kavramları öğrenmiş ve benimsemişlerdir. Ülkelerine döndüklerinde ise "Mısır, Mısırlıların" ilkesini bir slogan haline getirerek Mısır'ın siyasetini bu çerçevede kurgulamışlardır. Bu süreçte sadece İslamî değerlere değil, geçmiş kültürlerinin bir parçası olan Firavunlara da sahip çıkmışlardır. "1922 yılında Howard Carter tarafından yapılan bir kazı sonucu, Mısır firavunlarından *Tut Anh Amun*'un mezarının ve hazinesinin ortaya çıkarılması bu akımın daha da yayılmasına sebep olmuş ve Mısır medeniyetinin anlaşılmasına büyük katkı sağlayarak antik dönem hakkında bilinmeyen pek çok detayın aydınlatılmasını sağlamıştır" (Yıldız,1998: 35).

Böylece Mısır'da *Firavunculuk* akımı başlamış ve edebiyatçılar, eserlerinde eski Mısır medeniyetinin ihtişamıyla övünmeye başlamışlardır. Bu gelişmeler, Mısır'ın ulusal kimliğini yeniden şekillendirmesine katkıda bulunmuş ve ülkenin modernleşme sürecinde önemli bir rol oynamıştır. Fransa'da eğitim gören

Mısırlı öğrencilerin, ülkenin siyasî ve kültürel yapısını etkileme çabaları, Mısır'da yeni bir entelektüel ve siyasî hareketin doğmasına zemin hazırlamıştır. Bu bağlamda, milliyetçilik ve modernleşme ideallerini benimseyen bu yeni nesil, Mısır'ın geleceğini şekillendirmek için önemli adımlar atmışlardır.

Fransa ile kendilerini kıyasladıklarında onlardan birçok açıdan geride olduklarını fark ettikleri anda kendi geçmişlerinde olumlu şeyler bularak topluma sunmaktan son derece mutlu olmuşlardır. “Kendi kültürel miraslarına dönme ve bu güzellikleri yeniden keşfetme çabaları ile Batı'ya karşı kenetlenme imkânı bulmuşlardır. Böylece Batı karşısında kendilerini aşağı görmekten vazgeçerek kendilerinin de birçok güzelliklere sahip olduklarını gösterme fırsatını elde etmişlerdir” (Direkler, 2018: 28).

el-Bârûdî, kaleme aldığı şiirde piramitleri Mısır'ın en çarpıcı simgelerinden biri olarak kabul etmekte ve bu muazzam yapıların binlerce yıl boyunca ayakta kalarak geçmişten günümüze ulaşmasını hayranlıkla dile getirmektedir. Ona göre, piramitlerin dayanıklılığı ve zamana meydan okuması, eski Mısır halkının yaratıcı zekâsını ve yeteneğini göstermektedir. el-Bârûdî, Mısır'ın İslam öncesi dönemine ait değerleri takdir eden bir perspektif sunarak, ülkenin zengin kültürel geçmişine duyulan saygıyı dile getirmektedir.

Bu çalışmada, Mahmûd Sâmi el-Bârûdî'nin kaleme aldığı "سِلْ جِيزَةَ الْفِيحَاءِ مِنْ هَرْمَى مِصْرَ" (*Gîze'de Bulunan İki Piramide Sor*) ve Mehmet Akif Ersoy'un “Firavun ile Yüz Yüze” adlı şiirleri incelenerek, iki şairin asırlardır büyüleyici ve etkileyici yapılar olarak varlıklarını sürdüren piramitlere bakış açısı karşılaştırılmaktadır. Bu incelemede, her iki şairin eserlerinde piramitlerin kültürel ve tarihî semboller olarak nasıl ele alındığı ve bu yapılarla yönelik topluma verdikleri mesajlar analiz edilmektedir. el-Bârûdî'nin şiirinde piramitler, Mısır'ın antik mirasının zamana meydan okuyan yapıları olarak yüceltilirken, Ersoy'un şiirinde ise Firavunlar döneminin bir eleştirisi yapılmaktadır. Bu karşılaştırma, iki şairin tarihî ve kültürel mirasa yaklaşımlarını ortaya koymakta ve piramitlerin edebî temsillerini analiz ederek, bu yapıların şairler üzerindeki etkisini göstermektedir.

1. Mahmûd Sâmi el-Bârûdî (1839-1905)

Neo-klasik ekolün kurucusu olan Mahmûd Sâmi el-Bârûdî Arap şiirinde önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilerek edebî miras ile modern dünyanın gereklilikleri arasında bir köprü kurma vazifesini üstlenmiştir. “1839 yılında Çerkes bir anne ve babanın çocuğu olarak Kâhire'de dünyaya gelen Mahmûd Sâmi el-Bârûdî'nin babası topçu sınıfını komutanlarından bir topçu subayı olup, Kavalalı döneminde Sudan'ın kuzeyinde bulunan Dungulâ ve Berber bölgelerinde müdür olarak görevlendirilmiştir. Ancak daha yedi yaşında iken babasını kaybetmiş ve onun sorumluluğunu akrabaları üstlenmiştir” (Dayf, 1979: 83).

İlkokul eğitimini bitirdikten sonra askerî okula giriş sınavında başarılı olarak, 1851 yılında 12 yaşındayken girdiği askerî okuldan, dört yıl süren eğitim sonunda 1855 yılında başçavuş olarak mezun olmuştur. Henüz on yedi yaşında iken 1857 yılında Türk Dışişleri Bakanlığı'nda görev yapmak için İstanbul'a gelmiştir. Şair, İstanbul'da geçirdiği altı yıllık zaman diliminde Türkçe ve Farsçasını ilerleterek bu dillerde kaleme alınan bazı şiirleri ezberlemeye başlamıştır. el-Bârûdî'nin İstanbul'da kaldığı sürede elde ettiği en büyük kazanım, İstanbul kütüphanelerinde bulunan Cahiliye ve İslâmî dönem Arap şiiri kaynaklarından faydalanma fırsatı bulmuş olmasıdır. “1863 yılında Hidiv İsmail Paşa kendisini valiliğe atayan Sultan Abdülaziz'e minnet ve şükran duygularını iletmek için İstanbul'a geldiğinde, el-Bârûdî Dışişleri Bakanlığı tarafından ona refakat etmekle görevlendirilmiştir. Hidiv İsmail Paşa, bu seyahat esnasında el-Bârûdî'yi tanımış ve onu beraberinde Kâhire'ye götürerek devletin üst kademelerinde çeşitli görevler vermiştir” (Dayf, 1979: 86).

Küçük yaşlarda edebiyata olan ilgisiyle tanınan ve birçok şiiri ezberleyen el-Bârûdî, aynı zamanda Türkçe, Farsça ve İngilizceyi iyi düzeyde öğrenerek Avrupa'ya seyahat etmiş ve oradaki hayatı görme fırsatı bulmuştur.

Daha 24 yaşında bir genç subay iken hayallerini gerçekleştirme şansı yakalayan el-Bârûdî Mısır'a döndükten kısa süre sonra binbaşı rütbesine yükselerek Hidiv süvari muhafız alayının başına komutan olarak atanmıştır. Başarılarıyla dikkatleri üzerinde toplayan el-Bârûdî 1864'te yarbaylığa, 1865 yılında da albaylığa terfi ederek önemli bir görevi üstelenerek dördüncü kolordu komutanlığına atanmıştır.

1865 yılında Osmanlı Devleti'ne bağlı Girit Adası'nda ortaya çıkan bir ayaklanmayı bastırmak için Mısır birliklerinin komutanı olarak Girit'e gitmiştir. İki yıl sonra bu görevi başarıyla yerine getirerek 1867 yılında Sultan Abdülaziz tarafından dördüncü derece şeref madalyasıyla ödüllendirilmiştir. 1877 yılında, Osmanlı-Rus Harbi başladığı zaman, Hidiv İsmail Paşa'nın, Osmanlı yönetimine destek vermesi için cepheye gönderdiği ordunun komutanlarından biri olarak savaşa katıldı. Osmanlı Devleti'nin yenilgisiyle sonuçlanan bu savaşta gösterdiği cesaret ve kahramanlık dolayısıyla tuğgeneralliğe terfi ettirilerek üçüncü derece şeref madalyasıyla ödüllendirildi.

Milliyetçi subayların başını çektiği bir hareket olan '*Urâbî isyanı* olarak bilinen ayaklanma başladığında, Hidiv Tevfik'in ayaklanmayı bastırmak için İngilizlerden yardım istemiş olması el-Bârûdî'nin bu ayaklanmaya katılmasına neden olmuştur. İngiltere ve Fransa'nın verdiği destekle isyanın bastırılmasının hemen ardından ayaklanmaya katılanlarla birlikte el-Bârûdî de tutuklanmıştı "Urâbî Paşa'nın 1882 yılında İngilizlere karşı başlattığı isyanda yer aldığı için el-Bârûdî'ye önce idam cezası verilmiş, daha sonra idam cezası kaldırılarak Seylan Adası'na sürgün edilmiştir" (ez-Ziriklî, 2002: 171).

el-Bârûdî, sürgünde sadece bazı dostlarının vefat haberini almakla kalmamış aynı zamanda eşi ve bir kızının da vefat haberini almıştı. Yaşadığı üzüntü sonucu hastalanmış ve Kolombo'dan ayrılarak Kindî şehrine gitmiştir. Kendisiyle beraber sürgüne gönderilen arkadaşlarından birinin kızı ile evlenmiş ancak bu evlilikten dünyaya gelen oğlu Ali daha bebekken vefat edince tüm yaşama hevesini kaybetmiştir. Sevdiklerinin ölüm acısıyla yakalandığı psikolojik rahatsızlık sonucunda görme duyusunu kaybeden şair, doktorların verdiği rapor ve Hidiv II. Abbâs'ın emriyle Eylül 1900'de Mısır'a döndüğünde Hidiv II. Abbâs, el-Bârûdî hakkında af kararı vermiştir. Bu karar doğrultusunda tüm medenî hakları, daha önce el konulan malları geri verilmiştir.

Şairin hayatı detaylı bir şekilde incelendiğinde, edebî kişiliğinin oluşumunda pek çok etkenin rol oynadığı gözlemlenmektedir. Çerkes olmasından kaynaklanan sert mizacı, güçlü ve genlerinde olan savaşçı kişiliği sayesinde devletin ordusunda en üst görevlere terfi etmiştir.

el-Bârûdî, şiirlerinde ahlakî ve öğretici bir tutum izleyerek klasik Arap şiiri formuna bağlı kalmış, ancak aynı zamanda şiirde birçok yeniliğin öncüsü olmuştur. Klasik Arap şiirine yeni içerikler eklemiş ve böylece şiire yeni temalar kazandırmıştır. el-Bârûdî'nin bu yenilikçi yaklaşımı, onun başlattığı hareketin "Bârûdî ekolü" olarak adlandırılmasına yol açmıştır. Bu ekol, klasik şiirin biçimsel yapısını korurken, ele aldığı toplumsal ve ahlakî konularla Arap şiirine yeni bir soluk getirmiştir. el-Bârûdî'nin bu ekolü, sadece geleneksel şiir formunu sürdüren değil, aynı zamanda toplumsal meselelere değinen ve ahlakî öğretileri içeren bir şiir anlayışını temsil etmektedir. Neo- Klasik şairler şiirde bazı yeniliklerin zorunlu olduğunu düşünerek şiirlerini kaleme alsalar da Fransa'da olduğu gibi şiirlerinde ciddi bir felsefi temel oluşmamıştır. "Mısır'da bu şekilde beliren Neo-klâsizm akımı yalnızca klâsik dönem şairlerini taklitten ibarettir. Avrupa'da olduğu gibi felsefi bir temeli yoktur" (Tuzcu, 2002: 108).

el-Bârûdî ister muhafazakar, isterse de yenilikçi olsun kendinden sonra gelen tüm şairler üzerinde etkili olmuştur. “Bunun sebebi ölü halde olan Arap şiirine canlılık kazandırarak şairlerin yetenekleri ve eğilimleri doğrultusunda onlara gelişme gösterebilmelerine zemin hazırlamış olmasıdır” (Badawi, 1975: 20).

Abbasi dönemi şairlerinden olan Mutenebbî'nin tüm şiirlerini okuyarak kendisine model almış olan el-Bârûdî, bu büyük şairin şiirleriyle aynı vezin ve kafiye de benzer şiirler kaleme almıştır. Hatta bazı durumlarda, şiirlerinin Mutenebbî'nin şiirlerinden daha başarılı olduğu görülmüştür. Klasik şiirin güçlü ve zengin üslubuna bağlı kalan el-Bârûdî, içerikte bazı değişiklikler yaparak toplumsal olayları ve sorunları ele almıştır. Bu yaklaşımıyla, geleneksel şiir formunu korurken, aynı zamanda Arap şiirine yenilikler katmış ve toplumsal meseleleri edebî bir dille ifade etmiştir.

el-Bârûdî'nin öncülüğünü yaptığı Neo-Klasik şiir akımı onun adını almış ve Mutenebbî'ye benzetilerek onun için kılıç ve kalemin ustası denmiştir. “Kılıç ve Kalem'in Ustası” tabirinin kullanılması onun hem askerî hem de entelektüel alanda gösterdiği başarıları sebebiyledir (Badawi, 197). Kaleme aldığı şiirlerde vatanseverlik, sosyal adalet ve eşitlik gibi konuları işleyerek kılıç ve kalemin ustası şeklinde övgülere mazhar olmuştur.

On yedi yıl süren sürgün günlerinde bir kızının ve karısının vefat haberini aldığı anda hissettiği acı karşısında şu beyitleri kaleme almıştır:

لم ادر هل حطبُ ألمَّ بساحتي فأناخُ أم سهمُ أصاب سواد

Evimin avlusuna mı düştü bir musibet, yoksa bana mı isabet etti bir ok anlayamadım?

ما أنتُ أحسبني أراع لحادثٍ حتى منيتُ به فأوهن أدي

Bir musibetin beni korkutup titreteceğini asla düşünmezdim. Ta ki bu ölümle imtihan edilince tükendi tüm kuvvetim.

أستجدُّ الزفراءِ وهى لوافخ وأسفّه العبراتِ وهى بوادى

Medet beni yakıp kavuran iniltilerden, gözlerim yaşlı, içim kan ağlıyor, âdeta bir sersem gibiyim (el-Barûdî,1998).

1900 yılında affedilmesinin ardından Mısır'a döner dönmez vatan hasretini ifade eden şu beyiti söylemiştir:

أبابلُ رأيتُ العينِ أم هذه مصرُ فأيتي أرى فيها عيوناً هي السحرُ

Benim gördüğüm Babil mi yoksa Mısır mı, Orda bir takım gözler görüyorum sihirin ta kendisidir onlar (Bârûdî, 1998: 153).

Şairin, bu beyitte Mısır ve Bâbil'in adını aynı anda zikretmesinin sebebi, her iki şehrin de tarihî ve kültürel açıdan zengin bir geçmişe sahip olmasıdır. Mısır ve Bâbil, antik çağlardan günümüze kadar süregelen birçok medeniyete beşik olmuş önemli şehirlerdir. Bu şehirler, tarihi mirasları ve kültürel birikimleriyle sadece kendi dönemlerinde değil, aynı zamanda günümüzde de önemli birer referans noktası olmaya devam etmektedir. Şair, bu iki şehri birlikte anarak, onların tarih boyunca sahip

oldukları önemi ve medeniyetler üzerindeki etkilerini vurgulamaktadır.

Bâbil Kulesi veya Bâbil'in Asma Bahçeleri olarak bilinen yapılar ile antik dünyanın yedi harikasından biri olan piramitler, eski çağların mühendislik harikaları olarak kabul edilmektedir. Bu yapılar, dönemin teknolojik ve mühendislik bilgilerini sergileyen önemli örneklerdir. Bâbil ve Mısır arasındaki bir başka benzerlik ise yazılı en eski hukuk anlaşmalarının yapıldığı yerler olmalarıdır. Bâbil, Hammurabi Kanunları ile bilinirken, Mısır'da da çeşitli hukukî belgeler ve firavunların yasa koyuculuğuna dair belgelerle anılmaktadır. Ayrıca, her iki şehir de bir nehrin kenarında kurulmuş, Bâbil Fırat Nehri'nin, Mısır ise Nil Nehri'nin kıyısında yer almaktadır. Bu nehirler, ticaret, tarım ve su kaynağı olarak şehirlerin gelişimine büyük katkı sağlamaktadır. Nehirlerin suladığı verimli tarım arazileri ve ulaşım imkânları, bu medeniyetlerin ekonomik ve sosyal yapılarını güçlendirmiştir.

On yedi yıl Seylan'da devam eden sürgün hayatının ardından Kâhire'ye dönen Bârûdî, "12 Eylül 1905 tarihinde Kâhire'de vefat etmiştir" (ez-Zirikli, 2002: 41).

2. el-Bârûdî'nin *سل جيزة الفيحاء من هرمى مصر (Gîze'de bulunan İki Piramide Sor) Adlı Şiirinin Tahlili*

Modern Arap şiirinde Neo-Klasik ekolün kurucusu olarak kabul edilen ve bu ekole adını da veren el-Bârûdî, Batı'nın sahip olduğu kültürel varlıklara meydan okuyarak Mısır'ın da insanı gururlandıran bir geçmişe ve kültürel varlığa sahip olduğunu şiirlerinde göstermektedir. Bu bağlamda, Neo-Klasik şairlerin karakteristik özelliklerinden biri olan geçmişteki başarıları ve güzellikleri bulup ortaya çıkarma çabası, el-Bârûdî'nin eserlerinde belirgin bir şekilde göze çarpmaktadır. el-Bârûdî, bu şiirinde sadece piramitlerin fiziksel yapılarının ötesine geçerek, onların Mısır'ın kültürel ve tarihî zenginliğinin simgesi olduğunu vurgulamaktadır. Bu noktada, piramitlerin sadece birer mühendislik harikası olmaktan ziyade, Mısır medeniyetinin derin köklerini ve insanlık tarihinde önemli bir yeri temsil ettiğini dile getirmektedir. Ayrıca, piramitlerin bu denli uzun bir süre ayakta kalabilmesi, el-Bârûdî'ye göre, Mısır halkının azim ve yeteneklerinin bir göstergesidir. el-Bârûdî'nin şiirleri, Mısır'ın geçmişteki büyük başarılarını hatırlatarak, bu başarıların modern Mısır için de bir ilham kaynağı olabileceğini işaret etmektedir. Batı kültürüne meydan okurken, aynı zamanda Mısır'ın kendi değerlerine ve mirasına sahip çıkmasının önemini vurgulamaktadır. Bu çerçevede, el-Bârûdî'nin Neo-Klasik şiir anlayışı, geçmişin güzelliklerini ve başarılarını yüceltirken, bu mirasın modern dönemde de yaşatılması gerektiğini savunmaktadır.

Şiire, Gîza şehrini kişileştirip konuşarak başlaması şiirin okuyucu üzerindeki inandırıcılığı ve etkiyi arttırmaktadır. Olup biten her bir olaya şahitlik eden bu tarihî şehir geçmişe dair tüm gerçekleri bilmektedir.

سل جيزة الفيحاء من هرمى مصر لَعَلَّكَ تَدْرِي غَيْبَ مَا لَمْ تَكُنْ تَدْرِي

Güzel kokulu Gîza şehrine iki piramidi sor, belki de bilmediğin şeyleri anlarsın.

Antik Mısır'ın önemli bir merkezi olarak bilinen Gîza şehri, Nil Nehri'nin doğu kıyısında, Kâhire'nin hemen yakınında yer alan bir bölgede yer almaktadır. "Gîze'de büyüklüğü ile ün yapmış üç büyük piramidin bulunduğu, bu piramitlerin Fustat'ın karşısında tek bir hat üzerinde oldukları ve aralarındaki mesafenin de çok kısa olduğu bilinen bir gerçektir. Bunlardan ikisi oldukça büyük olup hemen hemen aynı ölçüdedir. Birbirine çok yakın olan bu iki piramidin taşları beyaz renkte olup üçüncüsü ise, diğer

ikisinden daha küçük olup kırmızı granit taşından yapılmış ve oldukça sağlam bir yapıdadır” (Bağdadî, 1998: 90).

Şair, piramitlere olan hayranlığını dile getirirken, bu yapıların sadece fiziksel varlıklarıyla değil, aynı zamanda tarihin sessiz tanıkları olarak da büyük bir öneme sahip olduklarını vurgulamaktadır. Şairin ifadesine göre, günümüz insanının bile hâlâ sırlarını anlayamadığı piramitler, gerçeği öğrenmek isteyenler için birer bilgi kaynağıdır. el-Bârûdî, piramitlerin geçmişin olaylarını ve sırlarını koruduğuna inanmakta ve onları adeta canlı tanıklar olarak tasvir etmektedir. Bu bakış açısı, piramitlerin sadece birer taş yığını olmaktan öte, tarih boyunca biriktirdikleri deneyim ve bilgiyi sembolize eden yapılar olarak görülmesini sağlamaktadır. Keops ve Kefren piramitlerine vurgu yaparak, bu iki büyük yapının Mısır tarihindeki önemi ve onların gizemlerinin çözülmesinin modern bilim için bile zorlu bir görev olduğunu ifade etmektedir. Şairin, piramitleri "asırlarca yaşanan her olayın gerçek tanıkları" olarak nitelendirmesi, onların zamanın ötesinde bir değer taşıdığını ve tarihî olayların birer arşivi gibi hizmet ettiğini belirtmektedir. Bu yaklaşım, el-Bârûdî'nin Neo-Klasik şiir anlayışının bir yansımasıdır.

بِنَاءِ ان رَدَا صَوْلَةَ الدَّهْرِ عَنْهُمَا ومن عجب أن يغلبا صولة الدهر

Bu piramitler zamanın saldırısına karşı koymuşlardır. Zamanın ani saldırısına karşı galip gelmeleri şaşılacak bir şeydir.

أَقَامَا عَلَى رَعْمِ الْخُطُوبِ لِيُشْهَدَا لبانيهما بين البرية بالفخر

Halk içinde kendilerini yapanların övünçlerine şahit olsunlar diye felaketlere rağmen ayakta durmaktadırlar.

Piramitler, inşa edildikleri zamandan bu yana doğal afetler, savaşlar ve zamanın yıpratıcı etkilerine rağmen ayakta kalmayı başararak insanlığın dikkatini çekmeye devam etmektedir. Bu durum, piramitlerin dayanıklılığı ve sürekliliği açısından büyük bir öneme sahiptir. el-Bârûdî'nin bu bağlamda yaptığı vurgu, piramitlerin sadece geçmişin mirası olarak kalmayıp, aynı zamanda günümüz insanlarına da ilham veren yapılar olduğunu göstermektedir. Piramitlerin, asırlardır ayakta kalarak gücün ve sarsılmazlığın sembolü haline gelmesi, onların inşa edildikleri dönemin teknolojik ve mühendislik başarılarının yanı sıra, o dönemin insanların azim ve yeteneklerini de göz önüne sermektedir. el-Bârûdî yukarıdaki mısralarda Mısır'ın kültürel ve tarihî mirasının ne denli önemli olduğunu bir kez daha ortaya koymaktadır. Piramitler sadece birer tarihî eser değil, aynı zamanda Mısır halkının geçmişten günümüze taşıdığı değerlerin ve mirasın bir göstergesidir. Tarihî kaynaklarda da piramitlerin ne denli güçlü olduğuna dair yapılan birçok vurgu bulunmaktadır. Bağdadî, piramitlerin kökleri derinlerde yüce dağlar gibi yıkılmasının kolay olmadığını şöyle anlatmaktadır:

“Meliku’l- ‘Aziz Osman b. Yusuf babasının vefatından sonra yönetime geldiğinde yakın çevresinden bazıları piramitlerin yıkılması gerektiği konusunda onu ikna ettiler. İstedikleri onayı alır almaz üç büyük piramitten en küçük olanı yıkma talimatı verildi. Melik, taş işçileri ve oymacılarla birlikte devletin ileri gelenlerinden bazılarına da yıkım için görevlendirdi. Piramidin bulunduğu yere çadırlar kurularak yıkımı gerçekleştirecek olanlara ücret verildi ve yaklaşık sekiz ay civarında burada çadırlarda kalındı. Tüm gayretlere rağmen günde ancak bir ya da iki taş yıkılabiliyordu. Bir grup üst taraftan balyozlarla vururken diğer grup da alt taraftan güçlü halatlarla molozları çekiyordu. Piramitten düşen iri taşlar büyük bir gürültü ile düşerek yeri sarsıyordu. Ağır oldukları için düşen tüm taşlar kuma gömülüyor ve işçiler bu kez de taşları kumdan çıkarmak için büyük bir gayret sarf ediyorlardı. Taşları kırma işi zor olduğu için yorulan işçiler hedeflerine ulaşmadan yıkım işlemine son vererek aciz bir şekilde geri döndüler. Buna rağmen piramitlerden koparılan taşları gören kimse piramidin kökünden söküldüğü zannına kapılırken piramide baktığında ise sanki piramide hiç bir şey olmadığını sadece biraz çizildiğini düşünüyordu” (Bağdadî, 1998: 90).

رُمُوزٌ لَوْ اسْتَطَلَّغْتَ مَكْنُونٌ سِرَّهَا لَأَبْصُرْتَ مَجْمُوعَ الْخَلْقِ فِي سَطْرِ

Onlar öyle sembollerdir ki sırlarına bir çözebilseydin bütün mahlukâtı tek satır halinde okuyabilirdin.

فَمَا مِنْ بِنَاءٍ كَانَ ، أَوْ هُوَ كَانُ يُدَانِيهِمَا عِنْدَ التَّأَمُّلِ وَالْخَبْرِ

Şöyle bir düşünülürse şimdike kadar o ikisine denk ne bir yapı olmuştur ne de olacaktır.

Şair, yukarıda verilen beyitlerde insan zihninin potansiyelini ve sembollerin derinliğini vurgulayarak, insan aklının ve yaratıcılığının sınırlarını ön plana çıkarmaktadır. İnsanlık tarihinin en büyük mühendislik başarılarından biri olarak kabul edilen Piramitler aynı zamanda insanın entelektüel ve ruhsal kapasitesinin de bir yansımasıdır. Şair, piramitlerin bu çift yönlü doğasını, onların hem fiziksel sağlıklarını hem de barındırdıkları sembolik anlamları betimleyerek ortaya koymaktadır. Piramitlerin içerdikleri sembolik anlamlar, insan aklının ve yaratıcılığının ne denli güçlü ve sınırsız olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, piramitler, sadece geçmişin kalıntıları değil, aynı zamanda geleceğe ilham veren yapılar olarak da değerlendirilmektedir. Bu yapılar, insanın kendi sınırlarını aşma ve daha büyük anlamlar keşfetme arzusunu temsil etmektedir. Piramitler, hem fiziksel varlıkları hem de barındırdıkları sembolik anlamlarla, insan zihninin potansiyelini ve yaratıcı gücünü yücelten yapılar olarak öne çıkmaktadır.

يُقَصِّرُ حُسْنًا عَنْهُمَا «صَرْحُ بَابِلَ» وَيَعْتَرِفُ «الْإِبْرَانُ» بِالْعَجْزِ وَالنَّهْرِ

Bâbil Kulesi güzellik bakımından ondan geride kalır. Kisra'nın sarayı da acizlik ve yenilgi içinde onların güzelliğini itiraf etmektedir.

Şair, piramitleri tarihteki güçlü ve ihtişamlı yapılar olarak kabul ederek, Bâbil Kulesi ve Kisra Sarayı'nı bu yapılarla karşılaştırmaktadır. Bâbil Kulesi, sadece bir mimarî yapı olarak değil, aynı zamanda Bâbil İmparatorluğu'nun siyasî ve kültürel gücünü sembolize eden önemli bir yapı olarak bilinmektedir. Sasani İmparatorluğu'nun merkezi ve sembolü olarak kabul edilen Kisra Sarayı ise büyük kubbe ve gösterişli salonlarıyla imparatorluğun ihtişamını ve gücünü temsil etmektedir. Şair, piramitlerin, bu iki ihtişamlı yapıdan daha güzel ve güçlü olduğunu ifade etmektedir. Şair, sadece güzelliğin ya da sadece gücün tek başına bir anlam ifade etmediği, ancak güzellik ve güç bir araya geldiğinde bir değer ifade ettiğini söylemektedir. Şaire göre Bâbil Kulesi güzelliği, Kisra Sarayı ise gücü temsil etmekte, güç ve güzellik bir arada olmadığı için bu iki yapı piramitler gibi insan üzerinde bir etki bırakamamaktadır. Bu değerlendirme, şairin güzellik ve güç arasındaki dengeyi vurgulayarak yapıların sembolik ve estetik değerlerini anlamlandırma çabasını ortaya koymaktadır.

فَلَوْ أَنَّ هَارُوتَ ' انْتَحَى مَرَصِدِيهِمَا لَأَلْقَى مَقَالِيدَ الْكَهَانَةِ وَالسِّحْرِ

Şayet Hârût tepelerine çıkıp görseydi onlardaki esrarı, sihrin ve kâhinliğin anahtarlarını anında bırakırdı.

İslamî literatürde kabul gören bir açıklamaya göre, Harut ve Marut, Allah'ın izniyle insanlara sihrin doğasını, etkilerini ve tehlikelerini öğreten iki melektir. Harut ve Marut'a bu görevin, insanların bu tür bilgileri kötüye kullanmamaları ve sihrin zararlı etkilerinden korunmaları amacıyla verildiği bilinen bir gerçektir. Bu beyitte şair, Hârût gibi güçlü bir varlığın piramitlerin sırları ve büyüklüğü karşısında büyü ve kâhinlikten vazgeçtiğini söyleyerek piramitlerin insanı büyüleyen ve şaşkınlık içinde bırakan

yapısını ortaya koymaktadır. Şair, piramitlerin sahip olduğu gizem ve etkileyicilik seviyesinin, bilinen tüm sihir ve kâhinlikten daha üstün olduğunu belirterek, piramitlerin insanlık tarihinde sahip olduğu özel yeri ve derin etkiyi mübalağalı bir şekilde dile getirmektedir.

كَأَنَّهُمَا تَدْيَانِ فَاصْنَا بِدِرَّةٍ مَنْ النَّيْلِ تَرَوِي غَلَّةَ الْأَرْضِ إِذْ تَجْرِي

Sanki o iki piramit yeryüzünün susuzluğunu gideren Nil nehri aktığı zaman onun suyuyla dolup taşmış iki göğüstür.

Bu beyitte, şair Keops ve Kefren piramitlerini, bir anne göğsünün sütle dolu iri göğüslerine benzetmektedir. Bu benzetmeyle, piramitlerin sadece mimarî yapılardan ibaret olmadığı, aynı zamanda şefkat ve verimliliğin sembolleri olarak da görüldüğünü ifade etmektedir. Nil Nehri ise taşkın sularıyla çevresine bereket saçan bir kaynak olarak betimlenmektedir. Şairin bu benzetmesi, piramitlerin antik Mısır toplumunda yaşamın ve bereketin sembolü olarak görüldüğü ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini vurgulamaktadır. Piramitlerin annenin göğsünden çıkan süt gibi hem koruyucu hem de besleyici bir rol üstlendiği şeklindeki tasvir, antik dönem insanının doğaya ve yaşam kaynaklarına olan saygısını ve bu yapıların insanlık için ne denli önemli olduğunu yansıtmaktadır.

يُقَلِّبُ نَحْوَ الشَّرْقِ نَظْرَةَ وَامِقٍ كَأَنَّ لَهُ شَوْقًا إِلَى مَطْلَعِ الْفَجْرِ

O sanki güneşin doğuşunu istercesine hep Doğuya doğru özlemle bakar.

مَصَانِعُ فِيهَا لِلْعُلُومِ غَوَامِضٌ تَدُلُّ عَلَى أَنَّ ابْنَ آدَمَ ذُو قَدْرٍ

Yapılışlarında ilimlerin sırları bulunur ki bu da insanın kudretine işaret eder

رَسَا أَسْلُهَا ، وَامْتَدَّ فِي الْجَوِّ فَرَّعُهَا فَأَصْبَحَ وَكَرَأَ لِلْسَّمَائِكِينَ وَالنَّسْرِ

Kökleri derine uzanır, dalları gökyüzüne uzanır, şimdi balıkçıların ve kartalların sığınağı oldu

Şair, yukarıdaki beyitlerde piramitleri, uzun ömürlü ve dayanıklı olmalarıyla bilinen asırlık çınar ağaçlarına benzeterek Mısır'ın derin ve köklü tarihine vurgu yapmaktadır. Bu benzetme, piramitlerin tarihî ve kültürel anlamda ne kadar önemli ve köklü olduğuna işaret etmektedir. Bu benzetme, piramitlerin sadece mimarî harikalar olarak değil, aynı zamanda Mısır'ın kadim medeniyetinin simgeleri olarak da değerlendirilmesini sağlamaktadır. Ancak şair, Mısır halkının bu eşsiz eserlerin değerini yeterince anlamayıp, onlara gereken önemi göstermediği için derin bir üzüntü duymaktadır. Piramitlerin günümüzde sadece balıkçılara ve kartallara sığınak olması, Mısır halkının tarihî mirasına karşı ilgisizliğini ve ihmalkârlığını yansıtmaktadır. Şair, bu durumdan dolayı duymuş olduğu üzüntünün bir sonucu olarak halkına sitem etmekte, piramitleri sadece tarihî ve kültürel miras olarak değil, aynı zamanda Mısır halkının millî kimliği ve bilincinin bir parçası olarak kabul ederek büyük bir özenle koruması gerektiğini bildirmektedir. Güneşin doğuşunu ister gibi hep doğuya doğru bakması ise Ortadoğu'da önemli bir yeri olan Mısır'ın bir gün ayağa kalkacağına dair umudunu ifade etmektedir.

فَتَمَّ عُلُومٌ لَمْ تَفْتَحْ كِمَامُهَا وَتَمَّ رَمُوزٌ وَحِيهَا غَامِضُ السِّرِّ

Henüz açığa çıkmamış ilimler vardır, sırları gizemli olan semboller vardır

إِذَا مَا فَتَحْنَا قَفْلَ رَمَزٍ بَدَتْ لَنَا مَعَارِضُ لَمْ تَفْتَحْ بِرِيزِجٍ وَلَا جَبْرِ

Eğer sembolün kilidini açarsak, bizim için açılmamış pazarlar belirir, hiçbir kilit veya zorlama olmadan.

فَكَمْ نُكْتِ كَالسِّحْرِ فِي حَرَكَاتِهِ تُرِيكَ مَدَبَّ الرُّوحِ فِي مُهَجَةِ الذَّرِّ

Ne kadar çok sır, sanki sihirli hareketlerinde, Seni ruhunun derinliklerinde dolaştırır, atomun kalbinde.

سَكْرُنَا بِمَا أَهْدَتْ لَنَا مِنْ لُبَابِهَا فَيَا لَكَ مِنْ سَكْرِ أَتَيْحَ بِلَا مَرِّ

Onun bize sunduğu bilgilerle sarhoş olduk, , şarap getirmeden geldiğin halde!

Şair, piramitlerin önemli sırların sembolü olduğunu düşünerek bu sembollerin kilitlerini açmanın insanlara derin bilgi ve kavrayış sağlayabileceğini ifade etmektedir. Şaire göre, bu semboller sadece fiziksel dünyayla değil, aynı zamanda ruhsal ve metafizik gerçekliklerle de ilişkilidir. Şiirde geçen "pazarlar" ifadesi, insanın keşfettiği sırların zenginliğini ve çeşitliliğini temsil etmektedir. Piramitlerin bünyesinde barındırdığı sırlar anlaşıldığında Mısır halkının güzelliklerle dolu bir dünyaya kavuşacağı belirtilmektedir. Bu sırlar, güzelliklere açılan kapıların kilidine benzetilmektedir. Şiirde geçen "ruhun derinliklerinde dolaşma" ifadesi, sembollerin ve sırların keşfi sürecinde insanın içsel yolculuğunu ifade etmektedir. Bu yolculuk, insanı fiziksel varlığının ötesindeki gerçekliklere yönlendirerek ona derin bir kavrayış ve bilgelik kazandırmaktadır. Şair, atomların ve evrenin derinliklerindeki sırların sembollerle ifade edildiğini ve bunların keşfinin insanı sarhoş edici bir deneyim olduğunu belirtmektedir. Bu, evrenin sırlarının ve doğanın yasalarının insanı hayran bırakan bir güzellik ve anlamla doldurabileceğine işaret etmektedir. Bu şiirde, sembollerin ve gizemlerin keşfinin insanın bilinci üzerindeki etkisi vurgulanmakta ve bu keşif sürecinin insanı daha derin bir anlayışa ve bilgelik seviyesine taşıyabileceği anlatılmaktadır. Şairin, piramitler ve onların sembolik anlamları üzerine yaptığı bu derin analiz, hem tarihî hem de metafiziksel bir perspektif sunarak, okuyucuyu fiziksel dünyanın ötesine geçmeye davet etmektedir. Bu süreç, insanın içsel dünyasında bir aydınlanma ve bilgiye ulaşma çabası olarak görülmektedir. Şiir, bu bağlamda, insanın kendini ve evreni anlama yolculuğunda semboller ve gizemlerin oynadığı kritik rolü gözler önüne sermektedir.

أَلْحُوا عَلَيَّهَا بِالْخَبَائَةِ وَالْغَدْرِ وَمَا سَاءَ نِي إِلَّا صَنِيْعُ مَعَاشِرِ

Ona ihanette ısrar ettiler bana kötü gelen onların yaptıklarıdır.

مَحَاسِنٌ كَانَتْ زِينَةَ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ أَبَادُوا بِهَا شَمْلَ الْعُلُومِ وَشَوْهُوَ

Onlar, onunla bilginin bütünlüğünü yok ettiler ve güzellikleri, kara ve denizin süsü olanları çirkinleştirdiler.

وَشَلُّوا يَدًا كَانَتْ بِهَا رَايَةُ النَّصْرِ فَكَمْ سَمَلُوا عَيْنًا بِهَا تُبْصِرُ الْعِلْمَ

Onunla ne kadar çok göz açtılar ki yücelikleri görsün ve onunla ne kadar da zaferin bayrağı olan elleri felç ettiler.

تَمَنَّوْا لِقَاطِ الدَّرِّ جَهْلًا وَمَا دَرَوْا بِأَنَّ حَصَاَهَا لَا يُقَوِّمُ بِالْذَّرِّ

Onlar, incinin kırıntılarını cehaletle arzu ettiler, ancak incinin taşının inciyle yer değiştiremeyeceğini

bilmediler.

وَقَلُّوا لَجَمْعِ النَّبْرِ صُمَّ صُحُورَهَا وَأَيْسُرُ مَا قَلُّوا أَغْلَى مِنَ النَّبْرِ

Onlar, saf altını eritmek için taşlarını sağır kıldılar. Ve erittikleri en kolay olan, en değerli altından daha pahalıydı

Bu beyitlerde, şair, ihanetin bilime, sanata ve toplumun değerlerine verdiği zararı vurgulamaktadır. Şair, ihanet edenlerin kendi cehaletleri ve hırsları yüzünden toplumun en değerli ve güzide unsurlarını yok ettiklerini ifade etmektedir. Bu durum, ihanetin sonuçlarının sadece bireysel değil, toplumsal boyutta da ne kadar yıkıcı olduğunu göstermektedir. Şair, ihanetin toplumsal ve kültürel değerler üzerindeki tahribatını betimleyerek, bu kişilerin amaçlarına ulaşamamalarına rağmen geride bıraktıkları hasarın derin ve kalıcı olduğuna dikkat çekmektedir. İhanet edenler, kendi çıkarlarını ön planda tutarak, toplumun en önemli değerlerine zarar vermekte ve bu değerlerin yok olmasına sebep olmaktadır. Bu durum, toplumun uzun vadede büyük kayıplar yaşamasına neden olmaktadır. Şairin betimlemeleri, toplumsal ve kültürel değerlerin korunmasının önemini ve ihanetin bu değerlere verdiği zararın da büyüklüğünü ortaya koymaktadır. Toplumun gelişmesi ve ilerlemesi için bilime, sanata ve kültürel değerlere sahip çıkılması gerektiğini vurgulayan şair, ihanetin bu süreçte ne denli yıkıcı bir rol oynadığını göstermektedir. Bu bağlamda, şairin eserinde, ihanetin toplumun bütünlüğüne ve geleceğine yönelik tehditlerinin altı çizilmekte ve bu tehditlere karşı uyanık olunması gerektiği vurgulanmaktadır.

“Gize’de ve Busayr bölgesinde küçük büyük pek çok piramit bulunmakta olup bazıları çamurdan, bazıları kerpiçten, ancak çoğunluğu taştan inşa edilmiştir Gize’de bulunan küçük çaptaki piramitlerin birçoğu Selahâddin Eyyûbî (ö. 589/1193) döneminde Bahaeddin Karakuş²⁷ (ö. 597/1201) eliyle yıkılmıştır. Şair, bu beyitlerde, ihanet edenlerin kınanacak kötü kimseler olduğunu belirtmektedir. İhanet edenler, bu davranışlarıyla bilimin bütünlüğünü yok etmiş ve kara ile denizin güzelliklerini çirkinleştirmişlerdir. Bu insanlar, yücelikleri görmek için açılan gözleri kör etmiş ve zaferin bayrağını taşıyan elleri felç etmiştir. İncinin kırıntılarını cehaletle arzulayan bu kişiler, incinin değerinin taşla değiştirilemeyeceğini bilmemektedirler. Saf altını elde etmek için taşlarını sağır kılan bu kimseler, erittikleri en basit şeyin bile en değerli altından daha kıymetli olduğunu anlayamamışlardır. Sonuç olarak, bu insanlar emellerine ulaşamamış ve arkalarında ihanetlerinden dolayı bir iz bırakmamışlardır” (Can, 2019: 265).

مَنَاهُمْ وَلَا أَبْقُوا عَلَيْهَا مِنَ الْخَنْزِرِ وَلَكِنَّهُمْ أَبَوْا فَلَمْ يَصِلُوا إِلَى

Fakat onlar hüsrana yaşadılar ve amaçlarına ulaşamadılar ve onda bir iz bile bırakamadılar

إِلَى الْغَيِّ إِلَّا لِقَاقِ نَبْتِنِ عَلَى غَمْرِ فَتَبَّأَ لَهُمْ مِنْ مَعَشَرَ نَرَعَتْ بِهِمْ

Onlara ne kadar yazık ki, onları toplumdan ayıran, onları derinliklerin içine çeken bir ahlakla donatıldılar

عَدُوَّةٌ مَا سَادَتْهُ فِينَا يَدُ الْفِكْرِ أَلَا قَبَّحَ اللَّهُ الْجَهَالََةَ إِنَّهَا

Evet, Allah cahilliği rezil etti, çünkü düşüncenin eliyle bizi sıkı sıkıya bağlayan düşmanımızdır.

Yukarıda verilen beyitlerde verilen ihanet teması, şairin, Mısır’ın tarihî ve kültürel mirasına duyduğu derin sevgi ve bağlılığı yansıtmaktadır.

لَأَعُولَ مِنْ حُزْنِ عَلَى نَوْبِ الدَّهْرِ فَلَوْ رَدَّتِ الْأَيَّامُ مُهْجَةَ هُرْمِيسِ

Eğer günler, Hermes'in neşesine dönseydi, zamanın döngülerindeki acılardan dolayı üzüntüyü desteklerdim.

Şair, yukarıda verilen beyitte mitolojik kahraman Hermes'i sembol olarak kullanmaktadır. Hermes, mitolojide lirin mucidi olarak tanınmasının yanı sıra, tanrıların habercisi olarak özgürce ve hızla ölümlüler ile ilahların dünyaları arasında dolaşabilme yeteneğiyle de bilinmektedir. Bu yönüyle tanrılar ve insanlar arasında bir rehber olarak sınırların aşılmasını sembolize etmektedir. Şair, bu sembolik figürü kullanarak, zamanın getirdiği acılara ve talihsizliklere karşı duyulan üzüntüyü dile getirmektedir. Beyitte, "Eğer günler, Hermes'in neşesine dönseydi, zamanın döngülerindeki acılardan dolayı üzüntüyü desteklerdim" ifadesi, Hermes'in neşesi ve özgürlüğü ile zıtlık oluşturan bir zaman döngüsüne işaret etmektedir. Şair, bu karşıtlığı kullanarak, zamanın getirdiği değişim ve acılara karşı duyulan derin hüznü vurgulamaktadır. Hermes'in sembolizmi, burada zamanın getirdiği sıkıntılara karşı bir çözüm veya teselli arayışını temsil etmektedir. Hermes'in neşesi ve rehberliği, şairin özlem duyduğu bir ideale, zamanın zorluklarına karşı bir direnç ve umut sembolüne dönüşmektedir. Bu şekilde, şair, mitolojik kahramanların sembolik gücünü kullanarak, insanlığın evrensel acılarına ve hayal kırıklıklarına dikkat çekmekte ve okuyucuyu derin düşüncelere sevk etmektedir.

إِلَىٰ ذَٰلِكَ الْبُرْجِ الْمَطْلِيِّ عَلَى النَّهْرِ فَيَا نَسَمَاتِ الْفَجْرِ أَدِّي تَحِيَّتِي

Öyleyse, sabah esintileri, selamımı iletin, O nehre bakan kuleye doğru

فَصُوبِي عَلَيْهَا بِالنَّيَّارِ مِنَ الْفَطْرِ وَيَا لَمَعَاتِ الْبُرْقِ إِنْ جُزْتَ بِالْحَمَىٰ

Ve ey şimşeklerin parlaklığı, eğer korunma ile ödüllendirilirsen, Bana, ona doğru, damlaların yağmuruyla yönelin

بِهَا لَا بَرَبَاتِ الْقَلَائِدِ وَالشَّدْرِ عَلَيْهَا سَلَامٌ مِنْ فُؤَادِ مُتَمِّمٍ

Ona geleneklerin ve köhne düşüncelerin sahiplerinden değil, tutkulu bir kalbin sevgisiyle selam

لَا بُرْبَاتِ الدَّرَارِي وَالْأَوَابِدِ مِنْ شِعْرِي وَلَا بَرَحَتْ فِي الدَّهْرِ وَهِيَ وَالِدٌ

Sonsuza dek dertlerim şiirde yaşayacak ölümsüz olan zaman durdukça (el-Bârûdî, 1998: 221).

Şairin yukarıda verilen beyitleri, doğanın unsurlarını kullanarak özlem ve sevgi duygularını ifade etmesi bakımından dikkat çekicidir. İlk beyitte, sabah esintilerinden, selamımı nehre bakan kuleye iletmelerini istemektedir. Bu, şairin belirli bir mekâna ve o mekânda bulunan bir varlığa duyduğu derin bağlılığı ve özlemi göstermektedir. Sabah esintileri, tazelik ve yenilenme sembolü olarak, bu selamı ileterek şairin duygularını yansıtmaktadır.

İkinci beyitte, şair, şimşeklerin parlaklığından korunma sağlanabilirse, yağmur damlalarıyla birlikte selamını iletmelerini istemektedir. Şimşek ve yağmur burada hem doğanın güçlerini hem de şairin duygularının yoğunluğunu temsil etmektedir. Üçüncü beyitte, şair, selamını geleneksel ve köhne düşüncelerin sahiplerinden değil, tutkulu bir kalbin sevgisiyle göndermektedir. Bu ifade, şairin duygularının samimiyetini ve derinliğini ortaya koymaktadır. Son beyitte ise şair, dertlerinin şiirlerinde ölümsüzleşeceğini ve zaman durdukça bu dertlerin şiirlerde yaşamaya devam edeceğini ifade etmektedir. Bu, şairin duygularının ve deneyimlerinin kalıcılığını ve şiir aracılığıyla ölümsüzleşmesini anlatmaktadır. Şair, kendi duygusal dünyasının ve yaşadığı acıların, şiir sayesinde ebedî hale geleceğini

vurgulamaktadır.

Bu beyitlerde, şairin doğa unsurlarını kullanarak duygularını ifade etme biçimi, romantik bir üslupla birleştirilen derin bir duygusal bağlılığı ve özlemi gözler önüne sermektedir. Şairin duyguları, doğanın gücüyle ve kalıcılığıyla birleşerek daha da güçlü bir anlam kazanmaktadır. Bu, şairin duygusal dünyasının doğayla olan ilişkisini ve bu ilişkinin edebî bir ifade biçimine dönüşmesini yansıtmaktadır.

3. Mehmet Akif Ersoy'un Kâhire'de Geçirdiği Onbir Yılım Ardından İstanbul'a Dönüşü

Mehmet Âkif, İnandığı siyasî değerlerin ülkede kabul görmediğini ve görmeyeceğini düşünerek 1923-1925 yılları arasında yalnızca kış aylarını geçirmek üzere Mısır'a gitmiş ve 1926 yılında ailesi ile birlikte oraya yerleşerek 1936 yılına kadar Hilvan'da yaşamıştır. “1926 yılından 1936'ya kadar Mısır'a bu defa on yıl kalmıştır. Kahire'ye uzak Hilvan'da yaşayan Âkif, Camiatu'l-Mısıryye Darülfünunu'nda Türk Dili ve Edebiyatı derslerini vermek üzere görevlendirildiğinde haftada iki gün Kahire'ye gitmiştir” (Doğan, 2021: 108)

1925 yılında dostu Abbas Halim Paşa'nın daveti üzerine Mısır'a giden Mehmet Akif Ersoy Kâhire'de yerleşir. “Kâhire'de Hilvan semtinde kaldığı on bir yıllık zaman diliminde Kâhire Üniversitesi'nde ders vermeye devam etmiştir” (Kalyon, 2017: 127).

Mehmed Akif Ersoy, Kâhire'ye gittiğinde Yozgatlı İhsan Efendi ile tanışarak onun ders verdiği medreseye giderek günlerinin bir kısmını orada geçirmiş ve İhsan Efendi ile Kur'ân Meâli çalışmasını kontrol edip son şeklini vermeye çalışmıştır.

Ersoy, Kâhire'de vatanından uzak bir şekilde yaşadığı zorlu günlerde huzur içinde ölmeyi arzu etmiş ve duygularını şu beyitle ifade etmiştir: “Çöz de artık yükümün kör düğüm olmuş bağı; Bana çok görme ilâhî bir avuç toprağını” (Eşref, 1962: 248).

1936 yılında kaleme aldığı “Serap” başlıklı mısralar onun bu hayatta yaşadığı zorlukları ve bu zorluklar karşısında hissettiklerini dile getirmektedir.

Arkamda serilmiş yere bir mâzi var
Karşımdaki müstakbelim ondan da harâb
Hâl ortada, bir çöl ki sudan vaz geçtim,
Yok ye'simi aldatmaya bir damla serap

Tüm şiirlerini topladığı “Safahat” adlı şiir kitabı için de şu mısraları kaleme almıştır:

Arkamda kalırsın, beni rahmetle anarsın
Derdim, sana baktıkça biçâre kitabım
Kim derdi ki: Sen çök de senin arkana kalsın
Uğrunda harâb eylediğim ömr-i harâbım

“Dostlarına ve misafirlerine karşı ne kadar cömert olduğu bilinen Mehmet Âkif'in Mısır dışından gelen yatılı misafirlerinin de olmasının özellikle mali buhranın herkesi etkilediği böylesi zamanlarda

onu daha çok etkilediği söylenebilir” (Kurt,2023:120). Mehmet Akif, hayatı boyunca karşılaştığı zorluklarla mücadele ederken, bu zorlu yaşamda kendisiyle birlikte mücadele veren karısına karşı

hislerini ve ona konforlu ve huzurlu bir hayat sunamamanın mahcubiyetini, "Hayat Arkadaşıma" başlıklı dörtlüğünde şu şekilde dile getirmektedir:

Seni bir nûra çıkarsam, diye koştum durdum,
Ey, bütün dalgalı ömrümde, hayat arkadaşım!
Dağ mıdır, karşı gelen, taş mı, hep aştım, lâkin.
Buruşuk alnıma çarpan bu sefer kendi taşım!

Mısır'da bulunduğu süre zarfında zor koşullar altında yaşamasına rağmen doğruluğuna inandığı ilkelerden asla taviz vermeyen bu büyük şair, vatanına küsmediğini ancak kırgın olduğunu, bulunduğu ülkede Türk dili ve kültürünü yayma çabalarıyla ortaya koymuştur. Mehmet Akif Ersoy ölümünden birkaç ay önce İstanbul'a gelmiş ve Abbas Halim Paşa'nın Beyoğlu'nda bulunan Mısır Apartmanı'ndaki dairesine yerleşmiştir. Ömrünün son zamanlarını vatanında geçiren büyük şair, "27 Aralık 1936'da Pazar günü akşamı saatler 19:45'i gösterirken vefat etmiştir" (Özçelik, 2017). Cenazesi üniversite öğrencilerinin ve halkın yoğun ilgisiyle Beyazıt Camisi'nden kaldırılarak, Edirnekapı Mezarlığı'nda defnedilmiştir. Onun cenaze merasimini Mustafa Özçelik, Somuncu Baba Dergisi'nde yer alan makalesinde şu şekilde anlatmaktadır:

"Al sancakla siyah Kâbe örtüsüne sarılan tabut, üniversite gençlerinin bir ürperme manzarası alan elleri üstünde gidiyordu. Cenazenin arkasında yekpare bir karaltı yürüyordu; bunda bir damla 'teşkilat' yoktu; bunlar bir işaretin, bir teşekkürün topladığı insanlar değildi. Kendi kendilerine gelenlerin oluşturduğu saflardı. Sırf cenazeye gelmiştiler ve bu, şahidi olmayan gözde dostluktu. Merasim, tam bir "fukara cenazesi" görünümündeyken, birdenbire binlerce insanın katılımıyla halka ve gençliğe mâl olan cenaze, daha sonra Beyazıt Camii avlusundan alınarak Edirnekapısı'na kadar ellerde taşındı. Kefenin üzerine bayrak sarılan naaş, Kur'ân ve İstiklâl Marşı ile defnolundu" (Özçelik, 2017: 206).

Ölümünün ardından kendisinden sürekli söz edilen şair, bazı edebiyatçılar tarafından millî şair olarak kabul edilmiş, bazı edebiyatçılar tarafından da İslam şairi olarak değerlendirilmiştir. "Kimi yazarlar, tüm hayatı İslamî bir çizgide devam eden Âkif'in tamamen İslamî/İslamcı bir şair olduğunu belirtirken, kısmen millî kimliğine atıfta bulunmuştur. Yazarlardan bazısı ise, Âkif'i millî kimliğinden tamamen soyutlayıp sadece İslamî bir şair ve şahsiyet olarak tarif ve tavsif etmiştir" (Öztürkçü, 2015: 15).

4. Mehmed Akif Ersoy'un *Firavun'la Yüz Yüze* Şiiri'nin Tahlili

"Firavun'la Yüz Yüze" şiiri Akif'in 29 Aralık 1923 tarihinde Hilvan'da yazdığı bir şiirdir. 215 beyitten oluşan ve Fahrü'n-nisâ Emîre Hadice Hanımefendi Hazretlerine ithaf ettiği *Firavun'la Yüz Yüze* şiiri, Safahat'ın yedinci kitabı olan *Gölgeler*'e dâhil edilerek *el-Zilâl* ismiyle Kâhire'de Arapça olarak yayımlanmıştır. "Firavun'la Yüz Yüze şiiri Akif'in 29 Aralık 1923 tarihinde Hilvan'da yazdığı bir şiirdir" (Hüküm, 2021). Şair, şiirin ilk mısralarında Krallar vadisine varma arzusunu şu şekilde dile getirmektedir. Şiir, Nil Nehri üzerinde yelkenlilerle yapılan bir geziyle başlamakta ve Akif'in Mısır'ın Firavun'u olan İkinci Amnofis'in mezarına yaptığı ziyareti ele almaktadır.

Şu bağlı yelkeni çözsek de nehri atlayarak,
Biraz da karşıki vadiye doğru yollansak.
Güneş çocuk: Yoracak hali yok, sular durgun,
Gelin gecikmeyelim, tam zamanı yolculuğun.
Kürekler işlesin öyleyse, durmadan gideriz

Mehmet Akif Ersoy, dizelerinde okuyucuyu bir yolculuğa davet ederek şiire başlamaktadır. Bu çağrı,

hem fiziksel hem de metaforik anlamda yeni keşiflere ve deneyimlere açık olmayı teşvik etmektedir. Şair, okuyucuyu bağlarından kurtulup özgürlüğe ve keşfe davet etmektedir. Güneşin çocuk olarak nitelendirilmesi, masumiyeti ve enerjiyi simgelerken, durgun sular ise bu yolculuğun huzur dolu bir ortamda geçeceğini ima etmektedir. Şair, fırsatın kaçmaması gerektiğini belirterek, şu anın yolculuk için en uygun zaman olduğunu vurgulamaktadır. Bu ifade, anın değerinin farkında olunması gerektiğini ve mevcut fırsatların değerlendirilmesi gerektiğini ima etmektedir. “Küreklerin işleyişi” insanın çabasını ve azmini simgelerken, “durmadan gideriz” ifadesi ise bu çabanın sürekliliğini ve hedefe ulaşma konusundaki kararlılığı ifade etmektedir. Bu, okuyucunun hedeflerine ulaşma yolunda sürekli ve kararlı bir şekilde ilerlemesi gerektiğine dair bir mesaj içermektedir. Bu imgeler, okuyucunun yolculuğa dair pozitif bir beklenti içinde olmasını sağlamaktadır. Daha sonraki mısralarda şair, Nil nehrinin, geçtiği yerleri ihya ettiği gerçeğine değinilerek verimlilik ve coğrafik açıdan önemi anlatılmaktadır. Bu mısralar, Yunanlı tarihçi Herodot’un, Mısır için “Nil’in armağanı” ifadesini hatırlatmaktadır (Toynbee, 1960: 58).

Fakat, bu "Nîl-i mübârek" mezar kadar hissiz
Bütün sevâhili boğmuş, gömerken emvâcî
Ne vardı bir acı duysaydı? Şöyle dursun acı
Huzûr içinde, sanırsın ki ninniler duyuyor
Semâyı altına sermiş, derin derin uyuyor

Şair, yukarıda verilen beyitlerde *teşhis* sanatı kullanarak Nil nehrine insanî özellikler yüklemektedir. “Mubarek Nil” ifadesi, Nil Nehri'nin tarihî ve kültürel önemine işaret ederken, şairin onu, mezar kadar hissiz olarak nitelendirmesi, nehri duygusuz ve cansız bir insan olarak görmesinden kaynaklanmaktadır. Şair, Nil Nehri'nin acı hissetmemesini eleştirmekle kalmayıp, tam tersine ninniler duyuyor gibi huzur içinde olduğunu belirtmektedir. "gökyüzünü altına sermek" ifadesi, gökyüzünün Nil Nehri'nde yansması sonucu oluşan bir yatak gibi kullanmak, geniş ve rahat bir şekilde uzanmak anlamında metaforik olarak kullanılmaktadır. “Gökyüzünün suda aksinin “semayı altına sermiş” uyuyan bir Nil manzarasında kendini gösterir. Görsel imajla dünyanın tersyüz edilmesi ve bunun hissettirilmek istenen dinginliğe bağlanması şiirin ifadesini kusursuz bir sessizliğe bürüyor” (Hüküm, 2021).

Bu tür ifadeler genellikle doğa, huzur ve genişlik hissi yaratmak için kullanılarak okurun hayal gücünü canlandırmaktadır. Şiirsel ve mecazlı bir dille, kişinin doğayla bütünleşmiş bir şekilde huzurlu bir uyku içinde olduğunu betimlemektedir. Bu sakinlik ve huzur hali, nehri bir insana benzeterek, onun duyarsızlığına yapılan bir eleştiridir.

Şu, sermediyeti hâlâ sayıklayan, âsâr,
Ki hây u hûy-i medîdiyle inlemişti civâr...
Bugün, sütunlarının küskün ihtişamıyla,
Ne ser-nigûn oluvermiş, aman bakın Nîl'e!

Piramitlerin yapılma amacı olan ölümsüzlüğe ulaşma çabasının gerçekçi olmayan bir hedef olduğu ve bu nedenle “ölümsüzlüğü sayıklayan eserler” olarak nitelendirildiği ifade edilmektedir. *Sayıklamak* ifadesi, mantıklı olmayan bir şeyi sürekli dile getirmek ya da insanın akli başında değilken ağzından bilinçsizce dökülen ifadeleri kastetmektedir. “Unutulmuşluktan ölümsüzlüğü elde edemeyecek olmanın hissi ve belki de eskimekten kaynaklanan küskün ihtişâmın bir anda suda tepetaklak oluvermesi, suyun ve yansımının madde karşısındaki esnekliği ile birlikte acı bir ironi yaratmaktadır” (Hüküm, 2021).

Yanaştık öyle mi? A'lâ! Geniş de bir kumsal;

Hemen basıp çikalım, açmasın kenardaki sal.
 Zemîn epey batıyor: Yolcu geçmemiş çokluk...
 Şu hurmalıkları tuttuk mu, oh, kurtulduk...
 Meğer hiç öyle değilmiş, ne inkisâr-ı hayâl:

“Yanaştık öyle mi?” cümlesi bir umut ve beklentiyle başlanan bir yolculuğu teyit etmeye yönelik bir ifadedir. “A'lâ! Geniş de bir kumsal” ise, umutların geniş ve ferah bir alanı temsil ettiği, başlangıçtaki iyimserliği vurgulamaktadır. “Kenardaki sal” ifadesi, olası bir tehlikeyi veya engeli simgeleyerek, karşılaşılması muhtemel zorlukları ve beklenmeyen durumlarla başa çıkma gerekliliğini vurgulamaktadır. Şair, “zemîn epey batıyor” ifadesi ile yolculukta bazı zorluklarla karşılaşabileceklerini haber vermektedir. Bu zorlukların üstesinden gelineceği, rahatlama ve sevinç hissedileceği müjdesi ise “Hurmalıkları tutmak ifadesi” ile ifade edilmektedir. Şair, “inkisâr-ı hayâl” ifadesi ile, başlangıçtaki umutların gerçekleşmediğini ve yaşanan hayal kırıklığını anlatmaktadır.

Henüz harîm-i zilâinde bir cihan saklar
 O, belki yetmiş asırlık, mehib "Karnak"lar
 Alınların biriken kanlı, terli hüsrânı

Şair, Nil'in gölgelerinde bir dünya sakladığını, yani tarihî ve kültürel olarak çok derin ve zengin olduğunu anlatmaktadır. Antik Mısır'ın ünlü Karnak tapınaklarına da atıfta bulunarak Nil'in böylesine büyük bir medeniyete tanıklık ettiğini ima etmektedir. “Mehmet Akif, burada Karnak hakkında kullandığı “yetmiş asırlık” ifadesiyle Mısır'ın yedi bin yıllık tarihinden bahsetmektedir” (Yıldız, 2022). Şair, Nil Nehri'nin tarih boyunca insanların çabalarına, emeklerine ve acılarına tanık olduğunu, ancak buna rağmen duyarsız kaldığını vurgulamaktadır. Bu dizeler, şairin Nil Nehri'ne yönelik eleştirel ve melankolik bir bakış açısını yansıtmaktadır. Nehir, bir yandan kutsal ve tarihsel bir sembol olarak değer görürken, diğer yandan insana ve onun acılarına karşı duyarsız ve kayıtsız bir doğa unsuru olarak tasvir edilmektedir. Bu zıtlık, şairin hem tarihî ve kültürel mirasa olan saygısını hem de doğanın insan acılarına karşı olan kayıtsızlığını ifade etmektedir.

Kefen soyanlar adammış, bu fareler canavar!
 Delik deşik kayalıklar, delik deşik sağ sol:
 Mezar araştırıyor her tarafta bir sürü kol.
 Sürüklenir sıralanmış paçavra enkâzı,
 Zuhûr eder diye, altında mumyalar bazı,
 Didiklenir, elenir, kül, kemik, bütün kümeler,
 Nedir bu acz-i beşer karşısında hırs-ı beşer?

Dizelerde, tarihe, doğaya ve ölüme saygısız insanların mezarları değerli bir şeyler bulup çıkarmak amacıyla yağmaladıkları anlatılarak hırs ve açgözlülüğünden dolayı doğayı ve tarihi yok etmeleri eleştirilmektedir. Kazı ve yağmalama faaliyetleri, insanın açgözlülüğünün ve merhametsizliğinin bir sembolü olarak kullanılmaktadır. “**Kefen soyanlar adammış, bu fareler canavar!**” dizesi, mezar soyguncularını insanlar olarak nitelendirirken, onların eylemlerini farelerin yaptığına benzetererek bu soyguncuların canavarca davrandığını ifade etmektedir. İnsan suretinde olan bu kişilerin, içlerinde barındırdıkları canavarlığı ve fare gibi alçakça davranışlarını eleştiren bir bakış açısı sunulmaktadır.

Şiirin genelinde, insanın mezarları soyarak ölüleri rahatsız etmesi, hem ölüye hem de yaşayanlara

saygısızlık olarak görülür. Bu davranışlar, insanın sadece maddî kazanç peşinde koşarken manevî değerleri göz ardı etmesinin bir eleştirisidir.

Ne ihtişâm-ı İlâhî! Ne saltanat!
 Ne celâl! Eteklerinde zemin,
 devre devre izmihlâl.
 Bu cephe fecr-i ezelden örülmüş olsa gerek;
 Gurûb alevleri, yâhud, tahaccür eyleyerek,
 Haris emelleri tehdide etmek üzre devam,

Şair, Firavun'un tanrısal bir güç ve büyüklüğe sahip olduğunu, saltanatının ve celalinin de bu büyüklüğü yansıttığını söyleyenlere küçümseyici ve eleştirel bir üslupla cevap vermektedir. “Eteklerinde zemin, devre devre izmihlâl” ifadesi ise yeryüzünün ve insanların, zaman içinde Allah'ın büyüklüğü karşısında yok oluşunu, çöküşünü anlatmaktadır. Firavun'un gücünün ve saltanatının kökenine dair bir metafor sunularak, “Bu cephe fecr-i ezelden örülmüş olsa gerek” ifadesi ile Firavun'un gücünün ve saltanatının tarihin derinliklerinden beri var olduğu anlatılmaktadır. Firavun'un gücünün ve saltanatının sürdürmek için her türlü zorbalık ve saldırganlık yöntemini kullandığını ifade edilmektedir.

Bu çehre miydi ki titrerdi karşısında zemîn?
 Bunun mu handesi âfâka tarh ederdi enîn?
 ayır, bu, çehre değil şimdi bir sicill - i azâb:
 Bütün hutûtu perîşân, bütün meâli harâb,
 Birer siyah uçurum, gürleyen, çakan gözetir;

Mehmet Akif, Firavun'un yüzünün, onu gören herkes üzerinde derin bir korku uyandıracak kadar dehşet verici olduğunu belirtilmektedir. Bu ifade, Firavun'un zulüm ve baskı dolu yönetimini ve halkı üzerinde kurduğu korku imparatorluğunu sembolize etmektedir. Ancak, günümüzde bu korkunç yüzün yerini işlediği günahların ve zulümlerin aldığı görülmektedir. Firavun, artık yalnızca yüzüyle değil, daha çok azapla dolu sicili ve günahlarıyla anılmaktadır. Bu durum, onun kibirli ve zalim karakterinin, hayatının sonunda nasıl bir akıbete sürüklendiğinin altını çizmektedir. Firavun'un, günahları ve zulmü dört bir yanını kuşatmış bir şekilde karanlık, korkunç bir sonu beklediği vurgulanmaktadır. Bu anlatım, Firavun'un sadece fiziksel olarak değil, aynı zamanda manevî ve ahlakî açıdan da çöküşünü ve sonunun ne kadar dehşet verici olduğunu gözler önüne sermektedir. Bu bağlamda, Firavun'un kibirli ve zalim karakterinin nihayetinde onu trajik bir sona sürüklediği vurgulanarak, zulmün ve adaletsizliğin kaçınılmaz sonuçları üzerinde durulmaktadır. Firavun'un yüzünün dehşet verici olması, başlangıçta fiziksel bir korkuyu simgelerken, zamanla bu korku yerini onun zalimce icraatlarına ve ahlaki çöküşüne bırakmaktadır.

O yıldırımların artık yerinde yeller eser!
 Ölüm derinleşe dursun çökük şakaklarda,
 Düğümlü bir acı hüsrân henüz dudaklarda,
 Nedir düşündüğü, bilmem, o seyrelen sakalın;
 Bir ıstrâb -ı mehîbin zebûnu lâkin alın.
 Yanık kütüklere dönmüş, karnın, kasık, el, ayak;
 Yakında küllenerek hepsi târumar olacak.

Mehmet Akif, Firavun'un ölümünün ardından geride kalan yanmış kütüklere dönüşmüş vücudunu betimleyerek, iktidarın ve dünyevî hırsların geçici ve yıkıcı doğasını eleştirmektedir. "Yakında küllenerek hepsi târumâr olacak" ifadesi, Firavun'un bedeninin zamanla yok olacağını, geride hiçbir iz bırakmayacağını vurgulamaktadır. Şair, Firavun'un ölümünün ardından geride kalan leşine bakarak, onun bu dünyevî ihtişam uğruna milyonlarca insanın ruhunu inlemediğini sorgulamaktadır. Akif, Firavun'un hayatının ve ölümünün getirdiği felaket ve belayı şöyle ifade etmektedir: "Hayâtın ayrı felaket, memâtin ayrı belâ!" Bu dizeler, Firavun'un hem yaşamının hem de ölümünün felaket ve bela dolu olduğunu, dolayısıyla dünyevî hırsların ve zulmün sadece bu dünyada değil, ölümden sonra da bir anlam ifade etmediğini dile getirir. Firavun'un hayatını ve ölümünün trajedisini, onun zulmünün ve kibrinin sonucu olarak değerlendirmektedir.

Yazık ki murdarı toprak bulup da örtemedin!
Değer mi dağlan tırnakla, dişle oydurarak,
İçinde bir leş için muhteşem saray kurmak?
Nedir bu kokmuşâ dünyâda olmadık tekrîm?

Şair, Firavun'un yaşamının ve ölümünün bir anlam bütünlüğü içinde değerlendirilmesini sağlayarak, insanın maddî hırs ve ihtişam arayışlarının sonuçlarını derinlemesine sorgulamaktadır. Firavun'un ölümünden sonra bedeninin çürüyerek kokuştuğunu ve toprağın bile onu saklamakta yetersiz kaldığını çarpıcı bir şekilde ifade etmektedir. Firavun'un yaşamının ihtişamının ve görkeminin, ölümünden sonra ortaya çıkan derin çürümüşlüğü ve boşluğu bile örtemediğini vurgulamaktadır. Firavun'un hayatı boyunca büyük zorluklar ve emeklerle inşa ettirdiği görkemli sarayların, aslında sadece bir leşi barındırdığı ve bu çabanın ne kadar anlamsız olduğu dile getirilmektedir. Bu durum, Firavun'un yaşadığı sürece sahip olduğu maddî zenginliklerin ve güç gösterilerinin ölümünden sonra ne denli anlamsız hale geldiğini ve ahlakî çöküşün kaçınılmaz sonucunu göstermektedir.

Sığındı mumyaya ciyfen, yegâne şaheserin;
Fakat, sığındı mı gufrâna rûh -ı derbederin?

Firavun'un ölümünden sonra mumyalama işlemiyle bedeninin korunduğunu ve bir tür nadide eser gibi saklandığı belirtilmektedir. Tüm bu çabaya rağmen Firavun'un ruhunun ölümünden sonra kurtuluşa erebilmesinin mümkün olup olmadığı sorusunu sorarak ölümden sonra yapılan mumyalama işleminin, ruhun kurtuluşu ve affıyla ilgili bir etkisi olup olmadığını sorgulamaktadır. Şair, Firavun'un ölümünden sonra yapılan tüm bu fiziksel koruma çabalarının ötesinde, asıl önemli olan şeyin ruhunun kurtuluşu olması gerektiğini vurgulamaktadır. Bedeninin korunması, sadece dış görünüşünün muhafaza edilmesi anlamına gelirken, ruhun kurtuluşu ve afiyeti gerçek anlamda önemli olan bir husustur.

Peki, o nerde? Diyorduk, hemen zuhûr etti,
Benekli kırmızı benziyle parlayan lâhdi.
Açıktı üstü, kapak, şimdi, bir kalın camdı;
Başında düğme de varmış ki asrın evlâdı,
Koşup bükünce, ziyâ huzme huzme fişkıracak,
Göründü, kalkamaz olmuş, zavallı bir hortlak

Bu mısralarda şair, Firavun'un mumyasıyla karşılaşır karşılaşmaz hissettiği şaşkınlığı ve tiksintiyi ifade etmektedir. Firavun'un mumyasının fiziksel özelliklerini ve onun üzerinde bıraktığı izlenimi detaylı bir şekilde tasvir etmektedir. Firavun'un mumyasının aniden görüldüğünü ve benek benek kırmızı teni

üstünde kalın bir cam bulunduğunu ifade ettikten sonra onu, zavallı bir hortlak şeklinde tanımlamaktadır. Firavun'un mumyasının yüzyıllar sonra bile hâlâ görülebilir durumda olmasına rağmen, artık yaşamı olmayan, cansız bir varlık haline geldiğini, eski ihtişamından tek bir iz kalmamış şekilde korkutucu bir hayalet gibi görüldüğünü belirtmektedir. “Bu imge hortlağının arka planının zulüm, baskı ve kibir olduğu yavaş yavaş hissettirilmeye başlar. Anlatıcı ölümsüz olmak için çabalamanın çirkinleştirici ve acizlik dolu yüzünü cesedin karşısında açıkça ifade eder. Bu ifade artık tüm Firavunlar karşısında onurlu ve cesaretli fakat ezilmiş insanın savunusudur” (Hüküm, 2021: 101).

Adâletin ne şehâmetli bir tecellisi,
Şu, leş görür gibi görmek İkinci Amnofisi!
Bu Fir'avun ki, civârından ürküyordu beşer;
Bu Fir'avun ki, saraylar, sütunlar, âbideler,
Bütün hayâtını ezberletirdi âfâka;
Bu Fir'avun ki eğilmişse boynu bir hakka,
O sâde kendi bekâsıydı, kendi nefsiydi

Şair, yaşamı boyunca tüm dünyaya korku salan ve halkını zulümle yöneten Firavun'un cesedini bugün bir leş gibi görmenin adaletin tecellisi olduğunu ifade etmektedir. Şairin bu dizeleriyle vermek istediği temel mesaj, Firavun'un kibri ve dünyevi güç arayışının sonunda acı bir çöküşe ve yok oluşa yol açtığını; adaletin ve insani erdemini ise, bu türden kibirli ve zalim yönetimlerin insanlık üzerindeki yıkıcı etkilerine karşı bir çıkış noktası olduğudur. Firavun'un saraylarını, sütunlarını ve anıtlarını anlatarak, onun hayatını dünyevî ihtişamla geçirdiğini ve bu ihtişamın onun için ne denli önemli olduğunu belirtmektedir. Akif, şiirinde, okuyucuya insanın manevî değerlerini ve adaleti önemsemesi gerektiğini hatırlatırken, dünyevî ihtişamın geçici ve sonuçsuz olduğunu göz önüne sermektedir.

Bu Fir'avun ki, o zillin hayâl -i te'bîdi,
Dumanlı beynini sardıkça, artık efrâda,
Muhâl olurdu huzûr ihtimâli dünyâda;
Bu Fir'avun ki, cehennemdi yerde kâbûsu,
Cehennem olmadan evvel vücûd -ı menhûsu;
Bu Fir'avun ki, beşer, korkudan büküp belini,
Huşû' içinde tavâf eylemişti heykelini
Bu Fir'avun, bu görünmez kazâ, bu saklı belâ,
Ki bir zaman tapılıp dendi: "Rabbüne'l-âlâ

Firavun'unun canlı hali ile ölüsü arasındaki farkı anlatan mısralar derin bir ironi ve eleştiri içermektedir. Firavun'un geçmişte tanrısal bir hükümdar olarak yüceltiği ve insanlar tarafından adeta kendisine tapıldığı vurgulanırken, ölümünden sonra geriye kalan sadece çürümüş bir beden olduğu vurgulanmaktadır. Bu, Firavun'un ihtişamının ve gücünün, ölümle birlikte geçici ve anlamsız olduğunu göstermektedir. Firavun'un bedeninin mumyalanması, onun geçmişteki ihtişamının ve gücünün anlamsız bir sembolü olarak değerlendirilmektedir. Akif'in bu dizeleriyle, Firavun'un hayatının ve ölümünün insanın dünyevî güç arayışlarının ve ölümsüzlük isteğinin ne kadar boş ve anlamsız olduğunu vurgulamaktadır. Firavun'un ölümü, insanın gerçek amacını ve değerini düşünmeye yönlendirmektedir. Çünkü tüm dünyevî güçler ve ihtişamlar, ölüm karşısında aciz kalarak insanı gerçek ölümsüzlüğe götürememektedir. Bu mısralar, insana varoluşsal sorularını sorgulatırken, dünya hayatının geçici

doğasını ve ölümün her varlık için kaçınılmaz olduğunu vurgulamaktadır.

Ne intikâm-i İlâhî, ne sermedi hüsrân!
Gelen, geçenlere ibret, yatar sefil, üryan!
Soyulmadık eti kalmış, bilinmiyor kefeni;
Açıkta, mumyası hâlâ dağılmayan bedeni

Şair, Firavunun hayatta ulaşmak istediği ilahlık ve ölümsüzlük emelleriyle alay ederek onun tam bir hüsrân içinde olduğunu ifade etmektedir. Firavun'un mumyası, insanlara bir ibret sahnesi olarak ortada durmakta ve insanlar ona baktıkça dünya hayatında kibrin ve zulmün akıbetinin fena olduğunu anlamaktadırlar. Şair, Firavun'un ölüm sonrası durumunu betimlerken, onun artık yalnızca çıplak ve sefil bir şekilde yattığını, geçmişteki ihtişamının ve gücünün hiçbir önemi kalmadığını ifade etmektedir.

Bileydim, ey koca Mısır'ın ilâh-ı üryân!
Mezâra, heykele ait bütün bu velveleler,
Bekan için mi hakikat? Merâmın oysa, heder,
Evet, bütün beşerin hakkıdır bekâ emeli;
Fakat bu hakkı ne taştan, ne leşten istemeli

Bu dizelerde, şair, Mısır'ın ilahı olarak tanımladığı bir varlığa seslenerek, insanların ölümle ilgili çekişmelerine ve ardından gelen miras tartışmalarına dikkat çekmektedir. İnsanların ölüm sonrası anıtlar ve miraslar üzerindeki kavgalarını betimleyerek bu tartışmaların gerçek anlam ve amaca hizmet etmediğini ve asıl önemli olanın ölümden sonraki varlığın gerçekliği olduğunu belirtmektedir. İnsanların sonsuzluğa olan özlemine ve varoluşlarının devam etmesine yönelik doğal bir arzuya dikkat çekmektedir. Ancak şair, bu ölümsüzlük arzusunun taşlardan veya cesetlerden değil, daha yüce bir varlıkla ilişki kurarak gerçekleştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu dizelerde, şair insanların ölüm ve ölümden sonraki varlıkla ilgili yanlışlarına ve maddi anıtlarla olan takıntılarına eleştirel bir bakış sunmaktadır. Firavun'un ölümünden sonra bedeninin korunması ve heykellerin yapılmasının hiç bir anlamı ve önemi olmadığını ifade etmektedir. İnsanın asıl amacının ölümsüzlük olduğu ve bunu istemenin de herkesin hakkı olduğu vurgulanmaktadır. Ancak bu ölümsüzlüğün, taştan yapılan heykeller veya mumyalama işlemleriyle değil, manevî değerler ve yapılan iyilikler aracılığıyla elde edilebileceği belirtilmektedir.

Sonuç

Mısırlı şairlerin milliyetçilik akımının etkisi altında piramitlerle ilgili şiirler yazmaya başlaması, Mısır'ın tarihî ve kültürel kimliğini güçlendirme çabasıyla ilişkilendirilmektedir. Bu bağlamda, piramitlerle ilgili yazılan şiirler, Mısırlı şairlerin millî kimliklerini ve ulusal özgüvenlerini pekiştirmeye yönelik çabalarının bir ürünüdür. Mahmûd Sâmi el-Bârûdî ve Mehmet Akif Ersoy'un Firavunlar dönemi ve piramitlere dair görüşlerini dile getirdikleri şiirleri incelenerek, iki şairin bakış açıları karşılaştırıldığında düşünce yapılarının mihenk taşları tespit edilmektedir. Mahmud Sami el-Barudi'nin piramitlere dair övgüsü ile Mehmet Akif Ersoy'un eleştirel yaklaşımı, her iki şairin beslendiği farklı kültürel ve ideolojik ortamlardan kaynaklanmaktadır. el-Barudi'nin tarihî ve medenî mirası yücelten yaklaşımı, onun klasik Arap şiiri geleneğine ve medeniyetin ihtişamına olan bağlılığını ortaya koyarken, Mehmet Akif'in eleştirel tutumu, onun İslamî değerler ve toplumsal adalet konusundaki hassasiyetini ve modern dönem sorunlarına yönelik çözüm arayışlarını yansıtmaktadır. Bu bağlamda, iki şairin eserleri, farklı tarihî ve kültürel perspektiflerden Firavunlar dönemi ve piramitlere dair zengin bir edebî

ve ideolojik tartışma ortamı sunmaktadır.

Mahmûd Sâmi el-Bârûdî'nin piramitlere yaklaşımı, Mısır'ın tarihî arka planı ve bu piramitlerin simgesel anlamı üzerine kuruludur. el-Bârûdî, piramitleri yalnızca mimarî harikalar olarak değil, aynı zamanda Mısır'ın köklü tarihinin ve kültürel mirasının bir sembolü olarak görmektedir. Bu yaklaşımı, onun milliyetçi bakış açısını ve Mısır'ın eski medeniyetine duyduğu hayranlığı yansıtmaktadır. el-Bârûdî'nin şiirlerinde piramitler, Mısır'ın geçmişteki gücünün, zekâsının ve kültürel zenginliğinin bir simgesi olarak öne çıkmaktadır. Bu yapılar, Mısır'ın modern kimliğinin inşasında da önemli bir rol oynamaktadır. el-Bârûdî, piramitleri yüceltirken, bu yapıların zamana meydan okuyan doğasını ve Mısır'ın köklü tarihini vurgulamaktadır. Bu yaklaşımı, Mısır halkının tarihine ve kültürel mirasına sahip çıkma arzusunu da yansıtmaktadır. Piramitlerin, yalnızca birer anıt olarak değil, Mısır'ın millî kimliğinin ve bağımsızlık arzusunun sembolü olarak değerlendirilmesi, el-Bârûdî'nin edebî ve siyasî görüşlerinin bir yansımasıdır.

Mehmet Akif Ersoy ise, "Firavun ile Yüz Yüze" adlı şiirinde, Firavunlar dönemine karşı dinî ve ahlaki sorgulamalar yapmaktadır. Akif, Firavunların despotik yönetim tarzı ve zulmünü eleştirerek, bu dönemin insanlık tarihindeki etkilerini ve ahlakî yansımalarını irdelemektedir. Firavunların hırs ve zulmüne karşı bir duruş sergileyen şiir, tarihî olayların ahlakî ve dinî perspektiften değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Akif'in bu sorgulayıcı yaklaşımı, geçmişin hatalarından ders çıkarılması gerektiğini ve bu derslerin modern medeniyetlerin inşasında nasıl kullanılabileceğini göstermektedir. Onun, Firavunlar dönemine yönelik eleştirileri, çağdaş topluma yönelik bir uyarı niteliği taşımaktadır. Bu bağlamda, Akif'in şiirlerinin, tarihî olayların ahlakî ve dinî perspektiften değerlendirilmesinde önemli bir kaynak olarak kabul edilmesi mümkündür. Ersoy'un bu şiirini, Firavunlara karşı bir intikam duygusuyla değil, dünya hayatının geçici olduğunu ve asıl olan gerçeğin ölüm olduğunu anlamış bir müminin bilgeliğiyle kaleme aldığı açıkça hissedilmektedir. Bu bağlamda, onun Mısır medeniyetine dair eleştirileri, dönemin toplumsal ve ahlakî yapısının anlaşılmasında önemli bir yer tutmaktadır.

Bu bağlamda, el-Bârûdî'nin şiirlerinde millî duygular, dinî duyguların önüne geçerken, Mehmet Akif'in şiirlerinde dinî duygular millî duyguları yönlendirmektedir. el-Bârûdî, Mısır'ın tarihî ve kültürel mirasını vurgularken, Mehmet Akif ise İslamî değerleri ve ahlakî prensipleri öne çıkarmaktadır. Farklı bakış açılarına sahip iki şiiri karşılaştırmak, edebiyatın zenginliğini ve çeşitliliğini keşfetmek, şairlerin düşünce dünyalarını ve eserlerinin derinliklerini anlamak için önemli bir yöntemdir. Her şairin kişisel yaşantısı, deneyimleri ve edebî anlayışları, şiirlerindeki temaları ve sembolleri etkilemektedir. el-Bârûdî'nin Mısır'ın modernleşme sürecinde yaşamış olması ve Avrupa kültürüyle temas halinde olması, onun perspektifini şekillendirmiştir. Mehmet Akif'in ise Osmanlı dönemi sonrası Türkiye'nin millî ve dinî kimliğinin oluşumunda etkili olmuş olması, onun bakış açısını belirlemiştir. Bu bağlamda, Mehmet Akif Ersoy ve Mahmûd Sâmi el-Bârûdî'nin piramitlere dair görüşleri, tarihî ve kültürel perspektiflerinin farklılığı ve bu farklılığın şairlerin eserlerinde nasıl yankı bulduğunu göstermektedir.

Her iki şiirde de şairlerin, semboller, benzetmeler ve edebî sanatlardan faydalanarak duygu ve düşüncelerini etkili bir şekilde okuyucuya iletmektedirler. Tarihî sembolleri, insanlık tarihinde önemli rol oynamış kişiler, olaylar veya kültürel simgelerden seçerek ifadelerindeki gerçeklik algısını güçlendirmektedirler. Tarihî sembollerin kullanımı, geçmişte yaşananları veya o dönemin önemli figürlerini çağrıştırmak ve bu figürlerin günümüze yansımalarını eleştirel bir şekilde değerlendirmek için kullanıldığı açıkça görülmektedir. Şairler, şiirlerinde bazen tabiat unsurlarını insana benzeterek bazen de insanın özelliklerini tabiat varlıklarına benzeterek insanın tabiat ile uyumunu okuyucuya aksettirmektedirler. Mahmûd Sâmi el-Bârûdî'nin "Gîze'de Bulunan İki Piramide Sor" adlı şiirini,

klasik şiir formuna uygun bir şekilde beyitler halinde, Mehmet Akif Ersoy, "Firavun ile Yüz Yüze" adlı şiirini de mısralar şeklinde ve kafiye kurallarına uygun bir şekilde kaleme aldığı açıkça görülmektedir.

Bu çalışma, her iki şairin şiirlerinde öne çıkan temaları ve bu temaların arkasındaki ideolojik ve kültürel arka planları anlamaya önemli bir katkı sağlamaktadır. Bu tür farklılıklar, şairlerin şiirlerinde ve düşünce dünyalarında çeşitliliği ve zenginliği göstermektedir. Herhangi bir kültürel yapı veya mirasın, farklı kültürel bağlamlarda ve perspektiflerde değerlendirilebileceğini unutmamak gerekmektedir.

Kaynakça

- Arnold J. (1960). *A Study of History*, London :Oxford University Press.
- Badawi, M. M. (1975). *A Critical Introduction to Modern Arabic Poetry*, New York: Cambridge University Press.
- Bağdadî, A. (1998). *el-İfâde ve'l-İ'tibâr fî'l-umûri'l-müşâhede ve havâdisi'lmu'âyene bi-arzı Mısr*. thk. Abdurrahman Abdullah eş-Şeyh. Kahira: Hey'etu'l-Mısrıyye el-Amme li'l-Kitab.
- el-Bârûdî, (1998). *Dîvânu'l-Bârûdî*, Beyrut: Dâru'l-'Avdeti.
- Can, H. (2019). Abdüllatif el-Bağdadî'nin el-İfâde ve'l-İ'tibâr Adlı Eserinde Antik Mısır Anlatımı. Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.13.
- Çelik, Y. (2017). *Safahat*, Ankara: Akçağ Yay.
- Dayf, Ş. (1979). *el-Edebi'l-Arabiyyi'l-Muâsır fî Mısr*, Kâhire: Dairatü'l-Maarif.
- Direkler, E. (2018). Modern Arap şiirinde Dîvân Ekolünün yeri. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Doğan, A. (2021). Mehmet Akif'in Seyahatleri ve Mısır Yılları, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*.
- Ersoy, M. A. (2021). *Safahat*, İstanbul: Erkam Yayınları.
- Eşref, E. (1962). Mehmet Âkif Hayatı-Eserleri ve Yetmiş Muharririn Yazıları, C. I, İstanbul: Sebülur-Reşâd Neşriyatı.
- Hüküm, M. (2021). Mehmet Âkif Ersoy'un "Firavunla Yüz Yüze" şiiri üzerine, *Bizim Külliye Dergisi*.
- Kalyon, A. (2017). "Mehmet Akif Ersoy'un Mısır Günleri", 80 Yıl Sonra Mehmet Akif Ersoy, İstanbul: Türkiye Yazarlar Birliği Yay.
- Kurt, A. (2023). "Mehmet Âkif Ersoy'un Mısır'da İken Çektiği Müzayakayı Mektuplarından Okumak" Çanakkale: PA Paradigma Akademi Yayınları.
- Özçelik, M. (2017). Mehmet Akif'in Vefatı, *Somuncu Baba Dergisi*, 206. Sayı.
- Öztürkçü, İ. (2015). "Mehmet Akif'i Nasıl Bilirdiniz?" Âkif'in Vefatından Sonra Yeni Adam Dergisi'nde Yapılan Anketi. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*. S. 15, Güz 2015. sa. 7-51.
- Toynbee, A. J.(1960). *A study of History*, Oxford: Oxford University Press.
- Tuzcu, K. (2002). Mısırlı Neo-Klasik Şairler, *Nüsha Dergisi*, C.II. S. 5.
- Yıldız, M. (1998). *Necîb Mahfûz'un Sembolik Romanları*, Doktora Tezi, Ankara.
- ez-Zirikî (2002). *el-A'lâm*, Beyrut: Dâru'l-İlmi Lilmelâyîn.